

МОЯТА ЖЕНА.

Отъ Антонъ Чеховъ.

I

Азъ получихъ таково писмо:

„Уважаемый Господине! Не далечъ отъ васъ, а именно въ селото Пестровка ставатъ печални нѣща, за които смѣтамъ за свой дългъ да ви извѣстя. Венчкитѣ селени отъ това село продали къщицата си и венчкитѣ си имущества и сѣ се преселили въ Томеката губерния, но не сѣ могли да стигнатъ до мѣстото и се върнали. Тукъ, не ще и дума, тѣ нищо нѣматъ, всичко е чуждо, тѣ сѣ се размѣстили по три-четири семейства наедно въ една къща, така щото населението на всѣка една къща е не по-малко отъ 15 души отъ двата пола, безъ да смѣтаме дѣцата и отгоръ венчко, нѣмащо да ѣдѣтъ, гладъ, навсѣкъдѣ епидемията на гладния тифтъ; венчки сѣ болни. Фелдшерката казва: влѣзешъ въ къщи и що да видишъ? Венчки сѣ болни, венчки бълнуватъ — кой се смѣе, кой на стѣна се катери; миризма странна, нѣма кой вода да донесе, а за храна се употребяватъ само измръзнали картофи. Фелдшерката и Соболевъ (общинския ни лѣкарь) какво могатъ направити, когато намѣсто цѣръ е необходимъ най-напредъ хлѣбътъ, който тѣ нѣматъ? Общината се отървава съ туй, че тѣ вече не принадлежали къмъ нея община а къмъ Томеката Губерния, та и пари нѣмали. Като ви съобщавамъ това и като зная вашата хуманность, моля да не откажете въ най-бърза помощъ. Единъ вашъ доброжелатель.“

Явно бѣ, че това го писване самата фелдшерка или тоя докторъ съ звѣрска фамилия. Общинскитѣ лѣкари и фелдшеркитѣ въ продължение на много години пос-

тепенно се убождаватъ, че тѣ нищо не могатъ направити, и все пакъ получаватъ си паричкитѣ отъ хората, които се хранѣли само съ картофи, и все пакъ, който знае защо смѣтатъ че иматъ право да сждятъ дали съмъ билъ хуманецъ или не.

Обезпокоени отъ анонимното писмо, и още отъ това, че всека сутринъ нѣкакви си селяни влизаха въ мутвака ни гдѣто и коленичиха и че поцесъ отъ хамбаритѣ откраднали двадесетъ крини ржжъ, за която цѣлъ пробилъ етѣната, а ежцото отъ общото тежко настрояние, което се поддържае съ разговоритѣ, вѣстниците и лонето време — обезпокоени отъ всичко това азъ работихъ лѣниво и неуспѣшно. Азъ пиевахъ: „Историята на желѣзнитѣ пжтища“ и трѣбване да прочета множество руски и чуждестранни книги, брошури, журнални статии, трѣбване да имамъ работа съ смѣталото, да прилиствамъ логаритмитѣ, да мисля, да пиевамъ, сетѣ пакъ да чета, да смѣтамъ и да мисля; но щомъ поемахъ книгата или започвахъ да мисля, и мислитѣ ми се заплитаха, очитѣ се слѣпяха; съ въздишка ставахъ азъ отъ столътъ и почвахъ да се расхождамъ изъ обширнитѣ стаи на пустинническата ми къща въ селото. Кога ми дотѣгване да ходя, азъ се запирахъ въ кабинетътъ си до прозореца, и кога погледа ми замиславаше широкия дворъ, рѣката и оголѣлия младъ брестъ, и широкото поле, покрито съ неотколѣ нападалъ, почнахъ да се топи етѣгъ, азъ никдахъ на хоризонта на баирчинската купъ почернѣли коптори отъ които вървѣше на долу черенъ каленъ пжтъ. Това бѣ ежцото онова Пестрово за което ми пиеване анонимния авторъ. Ако да не бѣха гарцитѣ, що предсказвахъ дѣждъ или етѣгъ, и които съ грачение хвърчаха надъ рѣката и полето, и ако да не бѣ това чукание въ дѣскаринщата, то тоя кѣтъ за който сега толкова дигатъ врява би приличалъ на Мъртвото езеро — до толкова всичко тукъ е тихо, неподвижно, безизмѣнно и мрачно!

Безпокойствието ми пречеше да си събера мислитѣ и да работя; азъ не знаехъ що е това и искаше ми се да предполагамъ че това е разочарование. Та и

панетина, азъ бѣхъ напустналъ службата си въ министерството на пѣтицата и съобщенията и бѣхъ дошълъ въ това село да живѣя на мира и да се занимавамъ съ литературата по общественитѣ въпроси. Това бѣ отколѣнна, любима моя мечта. А сега трѣбваше да рѣкжъ себогомъ и на мирѣтъ и на литературата, вѣчно да напустя и да се заловя само съ единъ мужици. И това бѣ неизбежно, тъй като освѣпъ мене както ми бѣ извѣстно, въ тоя окръгъ положително нѣмаше кой другъ да помогне на гладнитѣ. Наоколо ми бѣха хора необразовани, неразвити, повечето печестни или ако и честни то глупави, и не сериозни както на примѣръ моята жена. Да се надѣва чловѣкъ на такива хора не бѣ възможно, също не биваше да се оставятъ и мужицитѣ безъ помощъ, излизаше че трѣбваше да се покора на необходимостта и самъ да се залови съ урѣждането на мужицитѣ.

Като начало азъ рѣшихъ да пожертвувамъ въ полза на гладнитѣ петъ-хиляди рубли. И това не само че не смали, но още по-вече увеличи моето безпокойство. Когато азъ застоявахъ до прозореца или ходѣхъ по стантѣ, то мъчение ме въпросѣтъ, който по рано го нѣмаше: какъ да се распорѣдя съ тия пари? Да заповѣдамъ да закупятъ хлѣбъ и да тръгна да го раздавамъ по избитѣ — това не може смогна единъ чловѣкъ, безъ да споменувамъ, че на бързостъ може да се случи да дадениъ на сѣтия двойно повече отъ колкото на гладния. На администрацията азъ не довѣрвахъ. Вѣчни тия общински началници и даначни инсектори, бѣха хора млади къмъ които се отнасяхъ недоувѣрчиво, както въобще къмъ цѣлата ни сегашна материалистическа младежъ безъ никакви идеали. Общинското управление, и изобщо вѣчнитѣ канцелярии изъ окръга също не вселѣвахъ въ мене ни най малко желаніе да се обърна къмъ тѣхната помощъ. Азъ знаехъ, че тия учреждения, прилѣпени о общинския и о държавния кокалъ, всѣки денъ бѣха готви да се залѣпятъ о нѣкой новъ трети кокалъ.

Дохождаше ми на умъ мисълта да свикамъ вѣчнитѣ съѣди помѣщници и да имъ предложа да органи-

вираме въ моята кжца нѣщо подобно на комитетъ, или центъръ, въ който да влизатъ всички пожервувания и отъ който изъ цѣлия окръгъ да се раздаватъ помощи и распорѣждания; такава една организация, която би допускла чести събирания, и широкъ и свободенъ контролъ, напълно отговарѣние на монтѣ възгледн, но азъ си помислювахъ за закускитѣ, обѣдитѣ, вечеритѣ и за оня шумъ, празнота, говоръ и распасаностъ, които безъ друго би внесла въ моята кжца тая пѣстра компания при която побързвахъ да се откажа отъ своята мисль.

Що се касае до монтѣ домашни, то най малко можахъ азъ да очаквамъ отъ тѣхъ каква да било помощ или поддръжка. Отъ първото ми бащино, едно време голѣмо и шумливо семейство бѣ останала само една гувернатка Mlle Mari или както сега я наричаха, Марія Герасимовна, личностъ съвършено нищожна. Тая дребнава, скѣтаничка бабичка, на седемдесетъ години, винаги облечена въ свѣтло-синя рокля и шеница съ дълги поделки, прелична на нѣкоя фарфорова кукла, винаги сѣдѣше въ гостната стая и четѣше книга. Кога минавахъ край нея, тя знаййки причината на моята замисленостъ винаги казване.

—Та какво искате, Паша! Азъ и по-рано съмъ ви казвала, че така ще стане. Можете да седите отъ слугитѣ.

—Ахъ не дѣйте говори глупости! викахъ ѝ азъ отъ другата стая.

Моето второ семейство, то-естъ моята жена Наталия Гавриловна, живѣние въ долиния катъ въ който засмаме венчкитѣ стан. Тя спѣше обѣждане и гоститѣ си посрѣщане долу, и съвсемъ не се интересуване като какъ сия, обѣдвамъ и кого посрещамъ азъ. Нашиѣ отношение бѣха простички и естествени, но студени, безсѣдържателни и безинтересни, като между хора които отдавна сж станали чужди единъ на други до толкова щото даже животътъ имъ въ смежни етажи не приличание на близостъ, Нѣмаше вече оная страстна безпокойна, ту сладка, ту горчива като пилнѣ любовь, която преди възбуждане въ мене Наталия

Гавриловна; нѣмане ги вече и предимнитѣ прѣпвания, високи разговори, патякване и ония избухвания на умраза, които обикновенно се свѣршваха у жена ми съ заминаване въ странство или въ родителския домъ, а отъ моята страха — съ испращания пари по малко по по-начесто, за да мога по-често да паранявамъ самолюбието на жена ми (гордѣливата ми и самолюбива жена както и всичкитѣ ѣ домашни живѣятъ на моитѣ средства и жена ми при всичкото си желанне, не може да се откаже отъ моитѣ пари — това ми докарване удоволствие и бѣ единственна моя утѣха въ моето нещастие) Сега, когато се случване да се срѣцнемъ въ пруста долу, или пъкъ на дворътъ азъ я поздравлявахъ, тя приятелски се усмихване; разговаряхме за времето, за нуждата да се турятъ двойнитѣ прозорци или пъкъ че еди кой си заминалъ покрай насъ и въ това време азъ прочитахъ на нейното лице: „Азъ съмъ вѣрна жена и не осквернявамъ честното ви име, което виѣ толкова си го обичате виѣ сте умень и не ме безпокопте—ний сме равни“.

Азъ увѣрявахъ себе си, че любовта у мене отдавна бѣ присѣхнала и че работата ме е обгърнала твърдѣ много за да могаъ сериозно да мисля за свонитѣ си отношения къмъ жена ми.

Но това бѣ всичко праздно. Когато жена ми високо говорѣше долу, азъ внимателно давахъ ухо на нейния гласъ макаръ и да не можахъ да схвана нито една дума. Когато тя долу засвирѣше на пияното, азъ ставахъ отъ мѣстото си и слушахъ. Когато сѣдиѣше на пайтонътъ или на конь, азъ отивахъ къмъ прозорецътъ и очаквахъ излизашето ѣ отъ кѣщи, сетиѣ гледахъ какъ тя сѣдаше въ пайтонътъ или на коньтъ и какъ сетиѣ заминаване. Азъ осѣщахъ, че въ сърдцето ми става нѣщо особено, и се страхувахъ да не би изражението на погледътъ ми и на лицето да ме издаде. Азъ съ погледъ слѣдѣхъ жена си и сетиѣ очаквахъ нейното възвръщанне, за да видя пакъ нейното лице, раменѣтъ ѣ, палтото и шапката; ставаше ми мѣчно, безконечно почвахъ да жаля нѣщо си, и искане ми се въ нейното отсъствие да походя изъ

нейниятъ стан и искане ми се щото въпросътъ, който ний не можахме съ жена си да рѣшихъ, защото не си съждахме съ характеритъ, тоя въпросъ да се рѣши самъ по себе си, пъкакъ естествено, т. е, пъкакъ по скоро тая 27 годишна жена да поостарѣе, та и моята глава по-скоро да оголѣе и побѣлѣе.

Единъкъ до като закусувахъ, моя чиракъ Владимиръ Прохоровичъ ми извѣсти, че пестровекитъ селени почнали да смичатъ слама отъ покривитъ за да хранятъ добитъкътъ. Мария Герасимовна ме гледаше съ страхъ и недоумѣние.

— Какво мож имъ сторитъ казахъ ѝ азъ. — Съ единъ камъкъ зидъ не става, а пъкъ азъ никога не съмъ се обѣщамъ до толкова самъ, колкото сега. Скъпо бихъ далъ азъ ако намѣрѣхъ въ цѣлния окръгъ поне единъ челоуѣкъ на когото да мож да се довѣря.

— А пъкъ виѣ поканете Ивана Ивановича, продума Мария Герасимовна.

— Да панетина! спомнихъ си азъ и се зарадвахъ — Панетина C'est raison запѣхъ си азъ като влизахъ въ кабинета си за да напиша писмо на Иванъ Ивановича.

II.

Отъ множеството познати, които едно време преди 25—35 години танцуваха въ тая къща, пияха, фѣдѣха. дохождаха преоблечени на сирницата, влюбваха се, жепѣха се, дотѣгваха съ разговоритъ си за прекраснитъ си кучета и коне, бѣ останалъ живъ само Иванъ Ивановичъ Брагичъ. Едно време той бѣ много дѣятеленъ, много приказване, много викане и се влюбване и се отличаване съ своето крайне направление и съ пъкакво си особено изражение на лицето, което се е харесвало не само на женитъ но и на мъжетъ; сега той бѣ съвършено остарялъ, напъглиятъ и донескарване живота си безъ никакво направление и изражение. Той дойде вечерта на другия день слѣдъ получаваннето на писмото ми. дойде тъкмо когато бѣха внесли самоварътъ въ трапезарията, и дребничката Мария Герасимовна парѣзване лимонъ.

— Драго ми е, че ви виждамъ, весело казахъ азъ като го посрѣцнахъ. — Вий все още дебелѣете.

— Не че дебелѣя ами малко съмъ се поддулъ, отговори той. — Пчелитѣ ме непохапахъ, и се засмѣ съ тънкия си старчески смѣхъ.

— Пъкъ вий все сте младъ както преди! продума той верѣдъ смѣха си. — Не зная съ каква боя боядливата косата и брадата си, и на мене защо не дадете отъ нея? При това той ме прегърна и цѣлуна по страната. — На мене защо не дадете... повтори той. — Имате четридесетъ години, нали?

— Ва, цѣли четридесетъ и шестъ! засмѣхъ се азъ. Иванъ Ивановичъ мирнишение на лоспа свѣць и на кѣдшии и това му мѣзаше. Едрото, дебело, непохватно тѣло бѣ затѣгнато съ едно дълго сетре, съ телени мѣки и женски копчета намѣстно обикновени, така щото чудно би било ако той мирнишение не на лой, а на примѣръ, на одекалонъ. По двойната отдавна не бръсната гуша, по испъкналитѣ очи, по сумтепнето и по цѣлата тая непохватна, меченка фигура, по глѣсътъ и смѣха и по приказнитѣ мъчно бѣ да узнае човекъ оня снаженъ, интересенъ, сладкодуменъ мъжъ, който е възбужда въ ревностъ у мъжетѣ къмъ тѣхнитѣ жени.

— Имамъ голѣма нужда отъ васъ, продумахъ азъ, когато сѣднахме въ трапезарията и почнахме да пиемъ чай. — Ще ми се да организирамъ каква годѣ помощъ за гладнитѣ, пъкъ не зная какъ да заловя тая работа. Та може би ще да бѣдете до толкова добри да ми посвѣтвате пѣщичко.

— Да, да, да... издума Иванъ Ивановичъ. — Така, така, така....

— Азъ не бихъ ви безпокоилъ, по правото, освѣтъ васъ тукъ нѣма свършено никой, къмъ когото бихъ могълъ да се обърна. Вий познавате туканцитѣ хора.

— Така, така, така. Да....

Азъ си помислихъ: предстоеше сериозно съвѣщание въ което можеше всѣки да вземе участие, независимо отъ мѣстото и лични отношения, та не ще ли бѣде добръ да се възползувамъ отъ тоя предлогъ и да повикамъ Наталия Гавриловна? Мисълта че тя може би

да дойде и ще да сѣдне тукъ въ моята стая, че ще я гледамъ отъ близо, ме смая и уплаши.

— Да повикаме ли и Наталия Гавриловна? Какъ мислите? Феня, обърнахъ се азъ къмъ горничната, — повикайте Наталия Гавриловна. да дойде горѣ, ако възможно ей сегичка. Какви й: много въясна работа.

Слѣдъ малко влѣзе Наталия Гавриловна. Азъ се дигнахъ да я посрѣцна и казахъ.

— Извини ме, Natalie че те обезпокоихъ. Ний разгледваме много важенъ въпросъ, и ни дойде на умъ населивата мисль, да се възползуваме и отъ вашия съветъ, въ което не ще ни откажете. Заповѣдайте, сѣднете.

Иванъ Ивановичъ се здрависа съ нея, и когато сетивъ всички бѣхме насѣдали около масата, той слѣзливо и блаженно я гледа нѣколко време. Тя бѣ облечена въ черно, и старателно вчесана и миришение на току що напарфюмена: види се тя бѣ се приготвила или да излѣзе или нѣкъ е очаквала гости. При влизаннето си въ транезарията тя простицко и другарски ми подаде ръка и ми се усмихна също както и на Ивана Ивановича — това ми се хареса; но въ време на разговоръ тя правѣше движения съ ръцѣтъ си, често и непадѣйно се облѣгаше на-задницата на стола и приказване бърже като нѣкоя италианка съ което ми напомнише радното си мѣсто Одесса, гдѣто обществото отъ мъже и жени ми дотѣгване съ своето лошо държанне.

— Азъ искамъ да направя нѣщо за гладните, започнахъ азъ и слѣдъ кратко мълчание, продължихъ. — Не ще и дума, че главното еж паритъ, но да се ограничимъ само съ едно парично пожертвование и на това да се сиремъ, все едно би било да се отгървемъ отъ най-главнитѣ грижи. Помощъта ще се състои съ пари, но най-главно въ правилната и сериозна организация, Тогава да поразмислимъ, господа, и да направимъ нѣщо.

Наталия Гаврилова въпросително ме изгледа и посви раменитѣ си като че ли искане да каже: „Та какво ли зная азъ?“

— Да, да, гладътъ... забърбори Иванъ Ивановичъ. — Панетина... Да...

— Положението е сериозно, казахъ азъ, — и е потрібна най-бърза помощъ. За първата точка на ония правила, които ни предетон да изработимъ, трѣбва да е именно бързината. По военному: глазомѣръ, бързина и патискъ.

— Да, бързина... издума Иванъ Ивановичъ сънливо и лѣниво, като че ли на задрѣманне. — Само нищо не можъ помогна. Земята не родила, и съ никакъвъ глазомѣръ или патискъ не можъ я пави... Стихия... Противъ Господа и смѣдбата не можъ нищо сторн.

— Да, но чловѣкъ има глава за да се бори съ стихиятъ.

— А? Да... Така си е, така... Да.

Иванъ Ивановичъ кихна въ кърна, съживи се и като че ли току що се събуди, погледна мене и жена ми.

— Та и у мене нищо не можа да роди! засмѣ се той съ тънъкъ гласецъ и хитро намигна, като че ли панетина бѣ много смѣнно. — Пари пѣма, хлѣбъ пѣма, а работници пѣлещъ дворъ както у графъ Шереметлева. Искамъ да ги распѣдя, па ми е жално.

Наталня Гавриловна се засмѣ и почна да го распитва за домашните му работи. Нейното присѣствие ми докарване удоволствие, каквото отколѣ не бѣхъ осѣщалъ, и азъ се бояхъ, да не би боготворящия ми или въсторежъ погледъ пѣкакъ да издаде скритото ми чувство. Отношенята ни бѣха такива щото това чувство би могло да се покаже ненадѣйно и смѣнно. Жена ми разговарѣше съ Иванъ Ивановичъ и се смѣеше и никакъ не се смущаваше, че е у мене и че азъ самъ не се смѣя; нейната страна, засмѣното око (тя сѣдѣше съ едната си страна къмъ мене) и движенята на главата ѝ ми казваха. — „За вашето и моето спокойствие азъ се рѣшихъ при каквито и да било обстоятелства да не ви забѣлѣзвамъ.“

— И така, господа, какво да направимъ? попитахъ азъ като почакахъ прекъсване на разговорътъ. — Мисля най-напредъ, по възможность по-скоро да обявимъ подписа. Ний, Natalie ще пишемъ на напнтѣ ето-

лични и Одесски познати и ще ги въвлечемъ въ пожертвуванието. И когато постъберемъ пѣщичко, ще се заловимъ съ купуване хлѣбъ и храна за добитѣкъ; а вий Иванъ Ивановичъ, ще бждете толкова добри, да се заловитѣ съ распредѣлението на помощитѣ. Като се полагаме напълно на присещето ви умѣние и распоредителностъ, отъ наша страна ще си позволимъ само да искажемъ желание, щото преди да се залавяте съ раздаване помощитѣ, да се запознавате подробно — на мѣстото още — съ всички обстоителства на работитѣ, а сѣщо, което е сѣщо много важно, да вардитѣ щото хлѣба да се раздава само на истински нуждающитѣ се, по въ никакъвъ случай не на пияницитѣ, лѣпивитѣ и богатинитѣ.

— Да, да, да... забърбори Иванъ Ивановичъ. — Така, така, така... Умръзнаха ми тия гладници. Бихъ избѣгати на — където ми видятъ очитѣ.

— „Е, съ тая лигава развалина не можѣ свърши работа“, помислихъ си азъ и ме доядѣ.

— И все се оплакватъ, все се оплакватъ, продължаване Иванъ Ивановичъ като смучение лимоневата корица. — Гладнитѣ се оплакватъ отъ сититѣ. Та и тия цо иматъ хлѣбъ се оплакватъ отъ гладнитѣ. Да... Сега не трѣбва да се оплакватъ, трѣбва да има снисхождение... Отъ гладъ чловѣкъ подлудява, поглупява, подивява. Гладътъ не е неща пѣщо. Случване се въртени се отъ ловъ изгладитѣ, па и на майка си пакантъ... Да... Гладния и ще да надума и ще да открадне, па и по-лошо пѣщо ще да стори... Трѣбва чловѣкъ да го знае това...

Иванъ Иванъ Ивановичъ се задави, закашля и цѣлъ се задрусти отъ снитевия си смѣхъ.

— Ей че работи ли бѣха! изговори той като махаше съ двѣтѣ си рацѣ сѣканъ за да отпѣди кашлицата и смѣха, които му пречиха да говори. — Когато слѣдъ три години пѣщо, подиръ освобождението на селешитѣ тукъ имаше въ два окръга гладъ, идва при мене покойния Тодоръ Тодоровичъ и ме вика у тѣхъ. Хайде, та хайде не ме оснавя челяка. Какво има? Хайде му казвамъ и азъ. Тръгнахме пий. Работата бѣ надвечеръ,

падане сиѣтъ. Стигваме поцѣмъ до къщата имъ а пъкъ отъ гората неочаквано: ведигъкъ шумъ! още ведигъкъ шумъ! Ахъ дяволи, си рѣкохме ний... Скокнахъ азъ отъ шейнитѣ, — пъкъ насрѣщъ ми въ тъмнината чловѣкъ тича, и до половина потъналъ въ спѣтъ: хванахъ го азъ за раменѣтъ взехъ му пушката, сетихъ още единъ довтаса, азъ и него лѣпнахъ по врата, та така щото само извика на заби посѣтъ си въ сиѣтътъ — здравъ бѣхъ тогава, ржка яка, тежка. Уловихме така и тримата умника, извихме имъ назадъ рацѣтъ за да не би да направятъ я намъ я тѣмъ си пѣщо и докарахме лудитѣ глави въ мутвака. Хемъ ядъ те папушва, хемъ жално е да ги глѣдашъ все познати селени и добри хорица, жално. Съвсѣмъ полудѣли отъ страхъ. Едина плаче и прошка иска, другия като пѣкой звѣръ те гледа и те неува, третия коленичатъ и Богу се моли. На азъ думамъ на Федя: да не те боли, пусти ги ти тия нехранимайковци! Той ги пахрани, даде имъ по една крица брашно и ги пука: вѣрвѣте на дяволитѣ! Така си бѣше... Господъ да го прости. Разумѣване и не се ядосване; а имане които се ядосваха и много свѣтъ измориша. Да... Само зарадъ пустата Ключковска механа единадесетъ души непокаториха. Да... Та и сега ще стане същото. Миналия четвъртъкъ спа у насъ слѣдователи Сѣщинишъ, та ми расправѣше за единъ помѣщикъ... Да... Ноцѣмъ въ хамбара на тоя помѣщикъ съборили стѣната и измъкнали двадесетъ крини ржжъ. Насутринята щомъ се научава помѣщика, че е станала такава кражба, безъ да му мисли много хайде телеграмми: на губернатора, на прокурора на не правникътъ, на слѣдователя... Страхъ ги е отъ донесения... Началството се размърда и се започна работа. Двѣ села претърсѣли.

— Моля ви, Иванъ Ивановичъ, казахъ азъ. — Двадесетъ крини откраднаха отъ мене, и азъ съмъ който телеграфирахъ на губернатора. Азъ също и въ Петербургъ телеграфирахъ. Но съвсѣмъ не че обичамъ донесенията, и не че съмъ се ядосалъ. На всѣко пѣщо азъ най-напредъ погледвамъ принципно. Гладятъ ли ситъ ли краде — за закона е безразлично.

— Да, да... продума Иванъ Ивановичъ смутено. Така, така, да...

Наталня Гавриловна се нечерви.

— Има хора... каза тя и се спрѣ: тя направи усилие да се покаже равнодушна и да примълчи, но не можѣ да сдържи и ме погледна въ очитѣ съ умраза, която ми бѣ толкова позната. — Има хора, каза тя, за които глѣдътъ и чловѣческото нещастие съществуватъ само за да иматъ тѣ възможностъ да си изваждатъ отъ тѣхъ зарадъ лопення, си нещоженъ характеръ.

Азъ се смутихъ и посвихъ съ раменѣ.

— Искамъ да каже изобщо, продължи тя — има хора съвършено равнодушни, безъ никакво чувство на състрадание, но които все пакъ не могатъ мина замина покрай чловѣческото нещастия и се смѣватъ отъ страхъ да не стане работата и безъ тѣхъ. За тѣхнато тицеславие, нѣма нищо священо.

— Има хора; казахъ азъ меко, но съ неприятна и неестественна усмивка, която самъ не харесвахъ. — Има хора, съ ангелски характеръ, които пъкъ искаватъ своитѣ великодушни мисли въ такава форма щото мѣчно може чловѣкъ да отличи ангелътъ отъ една продавачка.

Измиаха се двѣ минути въ мълчание. Отъ лицето на жена ми одавна бѣ се изгубила гъстата червенина а се показаха алени пятна. Тя ме изгледа така, както че ли много и бѣ мѣчно да примълчи. Ненадѣйното ѣ прѣиванне и неумѣстното краснорѣчие по поводъ на желанието ми да помогна на гладнитѣ, ме докачи; кога я канѣхъ, азъ се падѣвамъ на съвсемъ по друго отношение къмъ мене и къмъ моитѣ плапове. Немогахъ опрѣдѣли като какво именно съмъ очаквалъ, но очакваннето приятно ме е вътпувало. Но сега азъ видѣхъ, че да говоримъ по пататакъ за гладнитѣ би било и тежко и глупаво.

— Да... забърбори не въ време Иванъ Ивановичъ, — Търговецътъ Буровъ има до четири стотникъ хиляди а може би и повече десетини. Та азъ му казвами: „Отдѣли бойно за гладнитѣ сто или двѣте крини. Все едно ще се мре не ще ги вземешъ съ себе си.“ Докачи се. А пъкъ

кога да е ще се мре. Смъртта не е шег а нѣщо.

Отново настана мълчание.

— И така, ще рече, остава само едно; да се задоволя съ осамотеността си, казахъ азъ. — Съ единъ кѣмъкъ зидъ не става. Е, та какво? Ще се опитамъ и самъ. Вѣлкимъ по ще има сполука въ борбата съ гладъ, отколкото съ равнодушието.

— Долу ме чакатъ, продума Наталия Гавриловна; тя се дигна отъ масата и се обърна къмъ Ивацъ Ивановичъ. — Ще паниете мако долу. Не ще вземамъ сега сѣбогомъ съ васъ.

И излѣзе. По лицето ѝ, по гласътъ по вървежа азъ виждахъ, че у нея се започва избухването на умраза къмъ мене. Това не бѣ вече оная спокойна, студена, тактична Наталия Гавриловна, каквато азъ се бѣхъ научилъ да я виждамъ презъ послѣдните двѣ години. Каква ли муха я ухапала? Отгдѣ па кждѣ?

Ивацъ Ивановичъ пиеше вече седма чаша и ту се задавеше, мѣккане и осмукване ту мустакитѣ, си ту лимонената кора. Той съизливо и лѣниво нѣщо бърборѣше, азъ нѣкъ не го слушахъ и очаквахъ кога ще да излѣзе. Най-сетѣ съ изражение, като че ли бѣше дошелъ само да си пие чая, той се дигна и почна да си взема сѣбогомъ. На испрацане азъ му казахъ:

— И така виѣ не ми посѣвѣтвахте нищо.

— Какво? Азъ съмъ старъ поглупѣлъ челоѣкъ, отговори той — какво ли ще ви посѣвѣтвамъ? Та и напраздно се безпокоите, драгнѣко! Вѣрвайте Бога, нищо нѣма... занепна ми той добродушно и искрено, като че ли залъгване нѣкое дѣте. — Вѣрвайте Бога, нищо.

— Какъ тѣй нищо? Селенигѣ сламата отъ покривитѣ смичатъ и думатъ нейдѣ си тифъ имамъ...

— Е, та какво отъ туй? До година ще да има беретъ, и нови покриви ще се явятъ, а на ако умремъ отъ тифъ слѣдъ насъ други хора ще дойдятъ. Когн да е ще се мре, не сега то сѣгѣ. Вѣрвайте Бога нищо нѣма... Не се безпокоите, драгнѣко.

— Азъ не мож да не се безпокоя, казахъ азъ ядосано.

Ний стоехме въ пруста, който бѣ слабо освѣтленъ. Ненадѣнно Ивацъ Ивановичъ хвана ми рѣката като че

ли съ наѣренне да ми каже нѣщо много важно, около половинъ минута ме гледа:

— Павелъ Андреевичъ! Продума той тихо и на распувалото му лице въ пълнитѣ му очи свѣтна онова особено изражение съ което той едно врѣме се е отличавалъ, и което бѣ панетина очарователно. — Павелъ Андреевичъ, да ви кажа ли една другарека приказка; измѣнете характера си! Тежничекъ сте! Тежко е да живѣе човекъ съ васъ. Тежко!

Той втрещено ме погледна въ очитѣ, прекрасното изражение изгасна, погледа му се помрачи и той съпливо и лѣнливо засумтя.

— Да; да... Простете стареца... Глупости. Да... Като стизане тежко по стѣлбата съ расперени раце, обърнатъ съ дебелия си гърбъ и червенния си вратъ къмъ мене, той произвеждаше впечатление на октаподъ.— Защо не отидете нейдѣ, ване превъходителство?—бърборѣше той. — Въ Петербургъ или въ странство... Защо ли живѣете тукъ и губите си врѣмето? Вий сте младъ, здравъ, богатъ човекъ... Да... Ахъ да съмъ малко по-младъ, избѣгналъ бихъ като заецъ и дия не бихъ оставилъ.

III.

Пръиваннето на жена ми, накара ме да си припомня съпружеския ни животъ. Прѣди, обикновено слѣдъ веѣко едно скарване, нѣщо ни теглѣше едно къмъ друго, ний се събирахме и почвахме да харчимъ великия динамитъ що съ време се набираше въ душитѣ ни. И сега, слѣдъ отиваннето на Ивана Ивановича, много ми се понека да отида при жена ми. Щомъ ми се да стѣза долу ѣ да ѣ кажа, че поведението ѣ въ време на чая ме е докачило, че тя е жестока, не интеллигентна, дребнава и че съ долненския си умъ тя никога не се е издигвала до разбираннето на онова, което азъ говоря и което азъ правя. Азъ дълго време се расхождахъ изъ стаитѣ и измислювахъ какво ще ѣ кажа и въ същото време вече си знаяхъ нейнитѣ отговори. Сетѣхъ си помислювахъ, че тъй като сега жена ми ме мрази, то

ней ще да бъде приятно да ме види жестокъ, грубъ и сжщо мразящъ. и наопаки азъ неприятно ще да я поразя, ако веднага слѣдъ скарването се яви предъ нея веселъ, добъръ и великодушенъ. „Ще и рѣка,—мислихъ си азъ — азъ съмъ вече старъ... Забравете ме ако е възможно и бъдете щастливи!“ Или пъкъ ще ѝ кажа, че жертвувамъ на гладните петъ хиляди рубли. Ахъ, колко това ще я яегне!

Безпокойствието което ме толкова измъчваше презъ послѣдното време, тая вечеръ, слѣдъ отиванieto на Иванъ Ивановича, азъ го осѣтихъ пъкъ особено раздразнително. Азъ не можахъ нищо да сѣдя нищо да стоя правъ, а се расхождахъ при което избирахъ само освѣтленитѣ стан и най често влизахъ въ оная до която сѣдѣше Мария Герасимовна. Осѣцахъ пъкъ подобно. на онова, което бѣхъ осѣтилъ единъкъ въ Нѣмското море въ време на една буря когато венчки се страхуваха, да не би парахода, който нѣмаше нищо баласть, нищо товаръ, да се прехвърли. И тоя вечеръ азъ разумѣхъ, че моето безпокойствие бѣ не разочарование както си мислѣхъ азъ преди, а пъкъ по-друго, по като какво именно, азъ не разбирахъ и това още по-вече ме ядосване.

— Ще идъ при нея, рѣшихъ азъ. — А пъкъ предлогъ може да се намисли. Ще и рѣкажъ, че ми трѣбваше Иванъ Ивановичъ и повече нищо.

Азъ слѣзохъ долу и по килимитѣ бавно изминахъ салонътъ и пруста. Иванъ Ивановичъ сѣдѣше въ гостната стая на канаето, отново пиеше чай и бърборѣше. Жена ми стоеше права ерѣщъ му като се държеше о задницата на единъ столъ. На лицето ѝ бѣ онова кротко, сладко послушно изражение, съ каквото хората слушатъ лудинчевитѣ, когато въ тѣхнитѣ думи предполагатъ пъкъво си особено скрито значение. Въ изражението и начина на стоянието на жена ми, менъ ми се стори пъкъ пенхонатичко или калугерско, и стантѣ ѝ съ едновременно мебели съ заспали птичета изъ кафезитѣ и съ миризма на шибой, пивисоки, мърчелити, твърдѣ топли, ми напомнѣха, стантѣ на пъкъоя нгумения или на пъкъоя богомолна стара генералка.

Азъ вѣздохъ въ гостната. Жена ми не показа нищо удивление, нищо смущение, и ме изгледа строго и спокойно, като че ли знаеше, че азъ ще дойда.

— Извинете, казахъ азъ кротно. — Драго ми е Иванъ Ивановичъ че не, сте си още отишли. Азъ забравихъ да ви питамъ горѣ: дали не знаесто какъ е името и фамилията на председателя на общинското ни управление.

— Андрей Станиславовичъ. Да...

— Merci, казахъ азъ, извадихъ отъ джеба си записката си книжка и записахъ.

Настана неприятно мълчание, въ време на което жена ми и Иванъ Ивановичъ навѣрно сж очаквали кога ли ще да излѣза азъ; жена ми не повѣрва, че ми е дотрѣбвалъ председателя — това азъ го познахъ по очитѣ ѝ. Съ изгледъ, че не си излизамъ само защото не е прилично веднага да си излѣза, безъ да продумамъ нѣщо, азъ се порасходихъ изъ стаята и сѣднахъ до печката.

— Азъ ще си отидя, драгичка, забърбори Иванъ Ивановичъ.

— Не, бърже продума Наталия Гавриловна, като се допрѣ о ржката му. — Още четвъртъ часа... Моля ви.

Повидимому, не ѝ се искаше да остане самичка съ мене безъ свидѣтели.

„Та какво има, и азъ ще почакамъ четвъртъ часъ“, си рѣкохъ азъ.

— А! снѣгъ вали, казахъ азъ като се дигнахъ отъ мѣстото. — Превъсходенъ снѣгъ! Иванъ Ивановичъ, продължавахъ азъ кротно, като се расхождахъ изъ стаята, — много ме е жалъ че не съмъ ловджия. Представявамъ си, какво ли е удоволствие да ходиши на ловъ за зайци и вълци по такъвъ снѣгъ.

Жена ми, която добръ познаваше кротостта на гласътъ ми, продължаваше да стои все на едно мѣсто и безъ да възвива главата си, криво ме изгледваше и слѣдѣше всичкитѣ ми движения; изражението на нейното лице показваше като че въ джеба си азъ крияхъ нѣкакъвъ остъръ ножъ или револверъ.

— Иванъ Ивановичъ, заведете ме нѣкогн на ловъ, про-

дължавахъ азъ кротко. — Азъ много и много ще ви съмъ благодаренъ.

Въ това време въ гостната влѣзе единъ гостевинъ. Това бѣ непознатъ за мене господинъ на около четиредесетъ годишенъ, високъ, здравъ, съ оголѣла глава съ голѣма руса брада и съ малки очи. По скършеното му широко облѣкло и по неговитѣ движения, азъ го смѣтнахъ за попъ или учителъ, но жена ми го препоръча като докторъ Соболя.

— Твърдѣ, твърдѣ ми е драго! продума докторътъ като ми стисна здраво ръката съ павна усмивка. Твърдѣ ми е драго!

Той сѣдна до масата, взе една чашка чай и продума високо:

— Имате ли нѣкакъ ромъ или конякъ? Бѣдете милостиви, Оля, обърна се той къмъ слугинята, потърсете въ долапя, че съмъ помръзналъ.

Азъ пакъ сѣднахъ до печката, гледахъ, слушахъ и понѣкоги смѣсвахъ въ общия разговоръ нѣкоя-друга думица. На лице ми бѣше оная неприятна усмивка, която азъ самъ не обичахъ, защо я осѣщахъ: растегнати устни, свити вежди, и набръчкано, напрегнато чело. Жена ми весело се усмихваше на гоститѣ и внимателно ме слѣдѣше, като нѣкой звѣрь и се измѣчваше съ моето присѣствие. Това възбуждаше въ мене ревностъ, ядъ и упрямо желание да я жегна. Жената, мислихъ си азъ, тия закѣтани станчки, мѣстецето до собата — сж мой, отколѣ сж мой, но кой знае защо нѣкой си пзбезумялъ Иванъ Ивановичъ или Соболя иматъ на тѣхъ повече право, нежели азъ. Сега азъ гледамъ жена си не отъ прозорець, а до мене, верѣдъ обикновена къщна обетаповка, верѣдъ оная топла, ласкающа атмосфера, която ми липсва на мене за моята преклонна възраст, и при венчката ѣ умраза, азъ тѣжа за нея, както едно време тѣжахъ за майка си, за бавачката си и осѣщамъ че сега на стариши азъ я обичамъ по възвишено и по чисто, отколкото преди, само въ нея има поезия и чистота на моя животъ, тя е моята гордостъ — и затова ми се ще да се доближа до нея по-

силно да патисна съ крака си, крайчеца на нейния кракъ и въ ежцото време да ѝ се усмихна.

— Господинъ Касторе, обърнахъ се азъ къмъ доктора. — Колко имаме болници изъ окръга?

— Двѣ! отговори Соболевъ, като протегна съ нетърпение и двѣтъ си ръце къмъ Оли, която му посвѣне конягъ. — Двѣ!

— Ами по колко умръла се падатъ годишно на веѣка отъ тѣхъ?

— Павелъ Андреевъ, имамъ пѣщо да ви кажа, каза жеча ми. Азъ се дигнахъ и тръгнахъ слѣдъ нея.

— Ей сега да си отидете горѣ, каза ми тя като се спрѣ близо до мене и като ме гледане въ гърдитѣ.

— Вий лошо сте въспитани, казахъ ѝ азъ.

— Ей сега да си отидете горѣ натъртено, повтори тя и направи съ дѣсната си ръка движение като че ли откъсване конецъ, и съ умраза ме погледна въ очитѣ.

— Но какво има? продумахъ азъ — що съмъ направилъ?

Брадата ѝ затрепера, тя бърже очисти очитѣ си, върна се въ огледалото и пришепна.

— Започва се пакъ старото. Вий, разбира се, не ще излѣзете. Както искате. Азъ сама ще излѣза, пъкъ вий останете.

Тя съ рѣшително лице, азъ съ присилена, високомѣрна усмивка като посвихъ раменитѣ си се върнахме въ гостната. Тукъ вече бѣха паднали нови гости: една поостарѣла жена и единъ младежъ съ очила. Безъ да се здрависвамъ съ новитѣ и безъ да зема събогомъ отъ старитѣ азъ се дигнахъ горѣ.

Азъ бѣхъ докаченъ, унизенъ, неусдовлетворенъ и оплаченъ. Слѣдъ венчико станало горѣ въ време на чая сжщо и долу, за мене стана ясно, че напето „семеино щастие“, за което ний почти бѣхме позабравили презъ послѣднитѣ двѣ години, поради кой знае какви нищожни безсмислени причини пакъ се подновяване и че нито азъ нито жена ми не сме въ сила да се спремъ и че утрѣ или другъ день, слѣдъ първото избухване на умразата, споредъ опита презъ минатитѣ години, ще трѣбва да стане пѣщо отвъртително

косто ще да преобърне вървежа на живота ни. Ще рече, въ тия двѣ години, мислихъ си азъ, разождайки се изъ стаятъ, ний не сме станали нито по умни, нито по-спокойни. Ще рече, пакъ ще да се започнатъ съзми, виковете, проклинания, чемодани, заминаванне въ странство, лошето чувство възбуждаемо отъ паритѣ, сетиѣ непрекъснатъ, болѣзненъ страхъ, че тя тамъ въ странство ще ме излъже съ нѣкой италианецъ или руски богатинъ, и отново неизваждане на паспортъ, писма, свършенна осамотня, тъга за нея, а слѣдъ петъ години старостъ, побѣтѣла глава, „слабостъ“... Азъ се разождахъ и си представявахъ нѣщо невъзможно, че какъ ти красива и цѣлнѣла се прегръща съ музикантинна подобно въ „Крейцеровата соната“... Утѣренъ вече, че това безъ друго ще да се случи, — тогива защо, се питахъ азъ въ отчаяние — защо въ една отъ миналитѣ ни скарвания азъ не съмъ я нарисалъ, или защо тя тогива не ме е напуснала свършенно, за винаги? Сега не щеше да има тая тъга за нея, умраза, безпокойствие, и азъ щѣхъ да си донескарвамъ живота спокойно надъ работа, безъ да мисля за нѣщо.

Въ дворѣтъ влѣзе една покрита калеска съ два фенера, сетиѣ единъ широки шейни съ три коня. Види се, у жена ми имаше вечеринка. Като се велупвахъ въ веселия говоръ на кочиянитѣ и въ скърцаннето на сѣнга, азъ притиснахъ челото си о прозореца и почнахъ да гледамъ въ мърчината.

„Дворѣтъ малко се вижда, мислѣхъ азъ за да се поразсѣя, а зидѣтъ и венчико по-нататѣкъ не се вижда. Огънчецъ въ Пестрово... Да, но какво да се прави съ гладнитѣ? Какво да се прави?“

До 12 часъ долу у жена ми бѣ тихо и азъ нищо не чувахъ, но по сръдъ нощъ запремѣстиха се столове и затракаха чинии. Види се вечерятъ. Сетиѣ пакъ запремѣстиха се столове и азъ ясно различихъ подъ краката си викѣтъ: ура. Мария Герасимовна вече бѣ заспала и въ цѣлия горепъ катъ само бѣхъ азъ; въ гостната, отъ стѣнитѣ ме гледаха портретитѣ на моятѣ прадѣди, хора нищожни и жестоки, а въ кабинетѣтъ неприятно мигане отражението на лампата ми въ про-

зорецътъ. „Още сега да си отидите горѣ“ тия думи все още се раздаваха въ монтѣ унин. И съ завистлива ревностъ азъ се услухвахъ на туй що стваше долу: „Господаря тукъ съмъ азъ и само да поискамъ можъ да распѣдя цѣлото това честно събрание“. Но азъ знаяхъ, че всичко това е праздна работа, че никого не ще можъ рѣспѣди, и че думата „господарѣ“ нищо не доказва. Колкото щенъ можешъ да се смѣташъ господарѣ, женешъ, богатъ, дѣйствиеленъ статски съвѣтникъ безъ да знаешъ обаче, що значи всичко това.

Слѣдъ вечерята нѣкой долу запѣ съ теноръ.

Та нищо особено не е станало! убѣждавахъ азъ себе си. — Тогава защо азъ толкова се вълнувамъ? Утрѣ не ще слѣза долу и работата е свършена — ето ти и края на нашето спречкване.

Въ единъ часъ и три четвърти азъ си лѣгнахъ.

— Дали сж се разотинили долу гоститѣ? попитахъ азъ Алексѣя, който ме събличаше.

— Точно така, разотидоха си.

Жена ми често имаше гости, това ме е вълнувало, но азъ никоги не распитвахъ слугитѣ, като смѣтахъ това за недостойно нито за мене, нито за жена ми, но сега се рѣшихъ да распитамъ.

— Ами защо викаха ура? попитахъ азъ.

— Алексѣй Махановъ пожертвува за гладнитѣ хиляда чувала брашно и хилядо рубли пари. И старата жена, не ѣ знае името, се обѣща да основе въ селото си трапеза за сто и петдесетъ души. Слава Богу... Отъ Наталия Гавриловна излѣзе рѣшение, щото всички да се събиратъ всѣки единъ петъкъ.

— Да се събиратъ тукъ, долу?

— Точно така. Предъ вечерята, прочетоха една книга: отъ августъ мѣсецъ пасамъ Наталия Гавриловна събрала осемъ хиляди рубли пари, освѣнъ жито. Слава Богу... Споредъ мене, ваше превъсходителство, ако госпожата се погрижи то много ще събере. Тукашнитѣ хора сж богати.

Като излѣзе Алексѣй, азъ изгасихъ ламбата и се захихъ заедно съ главата си въ юрганиа.

Нанстина, защо се толкова безпокоя? мислихъ си

азъ. Каква сила ме влече къмъ гладнитѣ, като нѣкоя переруда къмъ огъня? Нали не ги познавамъ, не ги разбирамъ, никога не съмъ ги видѣлъ и не ги обичамъ. Тогави отгдѣ е това безпокойствие?

Ненадѣйно азъ се прекръстихъ подъ юргани. Това непроизволно движение ме оплаши. Така ми се струва се започва полудѣващето. Ама работа!

— Я вижъ ти нея! казвахъ си азъ като мислѣхъ за жена си. — Скрытомъ отъ мене е организирана тукъ въ тая къща цѣль комитетъ. Защо скрытомъ? Защо е тая тайна? Какво съмъ имъ азъ сторилъ. Колко ли се е смѣла тя, и Иванъ Ивановичъ, когато имъ говорихъ въ време на чая за моето осамотеностъ. Цѣло до-качание... Жестокость...

Иванъ Ивановичъ има право, мислехъ си азъ, азъ трѣбва да замина. Тия обширни стаи женски пѣтър-дини и пѣмашнето хора ме раздражаватъ. Безъ друго ще замина.

На другия день азъ се събудихъ съ твърдъ рѣше-ние — да се приготвя и по-скоро да замина. Подроб-ноститѣ на миналия день, — разговорътъ въ време на чая, жена ми, Саболъ, вечерята, моитѣ страхотни бу-дѣха въ мене чувството на срамъ и азъ отъ все сърдце се радвахъ че скоро ще се отърва отъ всички тия нѣ-ща. Когато пихъ кафето, Владимиръ Прохоричъ на-дълго расправѣние за вървежа на работитѣ ми. Най-приятното той спастрѣше за къмъ края.

— Крадцитѣ, които ни откряднаха ржжъ, се намѣ-рили. — Вчера слѣдователя е арестувалъ въ Пестро-го трима селени.

— Скоро да тя нѣма! извикахъ му азъ въ отговоръ и хвърлихъ по него единъ бисквитъ.

IV.

Слѣдъ закуската азъ си трияхъ ржцѣтѣ и мислехъ: трѣбва да отида при жената и да ѝ извѣстия за моето трѣгване. Защо? Кому трѣбва това? Никому не трѣбва, отговорихъ си азъ, но пъкъ защо да не ѝ извѣстия, толкова по вече, че това ще ѝ докара само удовол-

ствие? Освѣтъ това да замина слѣдъ вчерашнето ни сирачкване, безъ да ѝ кажа дума би били не до тамъ тактичко: тя може да си помисли, че съмъ се уплашилъ отъ нея и може би мисълта, че ме е изпъдила отъ моята си къща ще да я мъчи. Не ще бжде безполезно също да ѝ се обяви, че жертвувамъ нѣкъди рубли и да ѝ дамъ нѣкой-другъ съветъ относително организацията и да се предупреди, че нейната неопитностъ въ една толкова важна и отговорна работа може да закара до най-плачевни резултати. Съ една речъ, нѣщо ме теглене къмъ жена ми, и когато азъ измислювахъ различни предлози за да отида при нея, азъ бѣхъ вече твърдо увѣренъ, че азъ непременно ще го направя това.

Кога влѣзохъ при нея, още свѣтъне и не бѣха запалили още лампите. Тя сидѣше въ работната си стая между гостната и спалнята, наведена ниско надъ масата и нѣщо шиеване. Като ме съзря, тя трепна, дигна се отъ масата и застоя така, като че ли искаше да заварди своите книжа отъ мене.

— Извинете, азъ за малко време дойдохъ, казахъ азъ и не зная защо се смутихъ. — Азъ се научихъ случайно, че вий Натали, организирате помощъ за гладните.

— Да, организирамъ. Но то е моя работа, отвърна тя.

— Да, то е ваша работа, отговорихъ азъ кротко, азъ ми е драго, защото тя напълно отговаря на моите намѣрения. Прося позволение да взема и азъ участие.

— Простете, азъ не мога ви позволи това, отговори тя като гледане на страна.

— Та защо Natalie? попитахъ азъ като гледахъ любовно на нейния профилъ. — Защо? И ахъ съмъ сигъ и също искамъ да помогна на гладните.

— Не зная що ви е дотрѣбвало? попита тя съ презрителна усмивка, като посви раменѣтъ си. — Никой не ви търси.

— Та и васъ никой не търси, и обаче сте стѣкмили въ *моята* къща цѣлъ комитетъ! продумахъ азъ.

— Менъ ме търсятъ, а васъ, вѣрвайте ме, никой никой не ще потърси. Идете и помагайте тамъ гдѣто не ви знаятъ.

— За Бога, не ми говорѣте така.

Азъ се сплихъ да бѣдѣхъ кротыкъ и съ цѣлата си душа придумвахъ себе си да не изгубвамъ своето хладнокрѣвие. Отъ първо ми бѣ добръ при жена ми. Обгърна ме нѣщо меко, къщовно, младо, женствено, въ висша степенъ изящно именно онова, що ме липсваше въ моитѣ стан и изобщо въ моя животъ. Жена ми бѣ облѣчена въ роба отъ розова фанела съ желтакави таптели, — това много я подмладяваше и придаваше мекостъ на нейнитѣ бързи и прекъснати движения. Нейната хубава, тъмна коса, само изгледа на която едно време възбуждаше страсть въ мене, сега отъ наведеното ѝ дълговременно сѣденне, бѣше се поразбъркала но именно затова изгледваше още по расконица и богата. Впрочемъ всичко това е банално. Предъ мене стоеше една обикновена жена, може би не красива и не изящна но това бѣ моята жена съ която азъ едно време съмъ живѣялъ, и съ която може би и до днешенъ день щѣхъ да живѣя ако да не бѣ нейния характеръ; това бѣ единствения чловѣкъ въ цѣлия свѣтъ когото азъ обичахъ. Сега на заминавашието ми, когато азъ знаяхъ, че не ще я виждамъ даже отъ прозореца, тя макаръ строга и студена, тя която ми отговарѣше съ горда, презрителна усмивка, ми се виждаше очарователна, азъ се гордѣяхъ съ нея, искаше ми се да заплача отъ умиление и тъга и се съзнавахъ; че да се отдѣля отъ нея за мене е страшно и невъзможно. Сѣканъ по-леко ми бѣше да я убия отколкото да се отдѣля.

— Павелъ Андренчъ, продума тя слѣдъ малко мълчание, — двѣ години ний не пречихме единъ другому и живѣяхме спокойно. Защо ви е потребвало така ненадѣйно да се повръщате къмъ старото? Още вчера азъ всичко разбрахъ... Вий дойдохте за да ме дакачитѣ и да ме унижитѣ, продължаваше тя съ по-високъ гласъ, и лицето ѝ се исчерви, а очитѣ ѝ пламнаха съ умраза, — но спрете се, не дѣйте прави това, Павелъ Андренчъ! Утрѣ ще да подамъ прошение да ми дадѣтъ паспортъ и азъ ще се дръпна въ манастиръ, въ домътъ за вдовцитѣ, въ сиропиталището...

— Въ лудницата! извикахъ азъ вѣнъ отъ себе си — какво сте се развивали?

— Ако ще би и въ лудницата! По-добръ! По-добръ! продължаваше тя да вика съ пламнатъ погледъ. — Днесъ кога ходихъ въ Пестрово азъ завиждахъ на гладните и болните жени, защото не живѣятъ съ такъвъ челоуѣкъ както васъ. Тѣ сж честни и свободни; а пъкъ азъ споредъ васъ живѣя на чуждъ гърбъ; загивамъ въ праздностъ, ямъ вашия хлѣбъ, харча ваши пари и ви плащамъ съ моята свобода и нѣкаква си вѣрностъ, която никому не е потрѣбна. Само защото не ми давате паспортъ, азъ трѣбва да пазя вашето честно име, което не притежавате. Малко ли ви е тая ми презрепна роля, какво искате още? Какво?

— Проклѣта женска логика! избѣрборихъ азъ съ стиснати зѣби и бърже влѣзохъ въ гостната, но веднага се върнахъ и продумахъ съ енергично движение на дѣсната си ръка: — Убѣдително ще ви моля, всички тия сборница, заговори и конспиративни квартири да не ставатъ тукъ въ моята кжца! Въ кжцата си азъ пуцамъ само ония съ които се познавамъ, а пъкъ всички тая стая, ако иска да се занимава съ филантропия, нека си търси друго мѣсто. Азъ не ще допустина въ моята кжца да викатъ по цѣли ноци ура отъ радостъ, че могатъ да ексцелатирватъ, такава една психопатка като васъ.

Жена ми чупѣше ръцѣтъ си и съ продължително стенание, като че ли отъ зѣбна болна, приблѣдиѣла като трениване веѣка минута съ глава си, бърже се расходи отъ единия до другия кѣтъ на стаята. Азъ махнахъ съ ръка и влѣзохъ въ гостната. Едвамъ диняхъ отъ побѣняване и въ сжщото време треперяхъ отъ страхъ че не ще истрая и ще направя или ще кажа нѣщо за което ще се кая цѣлия си животъ. И азъ ягката си стискахъ ръцѣтъ, като мислихъ че съ това се сдържамъ.

— Та що е това? питахъ се азъ. — Що е това? Никога не ми говори челоуѣчески, и винаги тоя напрегнатъ, високъ гласъ, тоя умразенъ пафосъ. Защо? Какво

котката? Ако се случеше нѣкоя пара, то баща му бързаше да купи нѣкоя книга или билка за малката си химическа лаборатория, а не хлѣбъ. Освѣнъ това той трѣбваше да намѣри баща си, който бѣ поржчалъ да не го търсятъ.

Той искаше нито единъ човекъ, който го е познавалъ отъ преди, да не го види — той искаше да се скрие отъ хората! Но къдѣ да отиде?

Горкото момче не знаеше какво нѣщо е живота, обаче много хубаво знаеше, че не може да се живѣе безъ пари. А той ги нѣмаше. Нѣкоя-друга пара, която бѣ далъ чичо му, той презъ денъ си бѣ занесълъ на баща си. Той нѣмаше нито пара, и нищо което би могълъ да продаде. Самото му облѣкло бѣ доста неподрано; въ бързото си побѣгване, той даже бѣ забравилъ да турн шапката си. Това Лео забѣлѣза, само когато вѣтъра покри лицето му съ дългата му коса.

Ноцѣта ставаше по-тъмна, бурята се усиляше. Грозно шумѣха до полвина оголениѣ върхове на дърветата, когато Лео бърже минаваше презъ пѣтеката, която водѣше къмъ рѣката. Безъ да познава по-друга пѣтечка той трѣбваше да върви по тая посока. Така стигна той до мостчето.

На срѣдъ моста той се поспрѣ и надникна надъ рѣката. При блѣдното сѣяние на мѣсечината, която се показваше на временни измежду чернитѣ облаци, той можеше да види пѣнливото тѣчение на рѣката. Още малко по-вече да се налѣгне о пармаклѣцитѣ на мостчето и той би се намѣрилъ долу. Тукъ рѣката бѣ твърдѣ дълбока, чичо му винаги имъ казваше това, когато се случаваше да минаватъ отъ тукъ.

Какво би казали хората тогава? Че отъ страхъ да не го накажатъ той се е хвърлилъ въ водата и се удавилъ. Лео си припомни също такъвъ случай въ селото му.

Единъ селянинъ бѣ наказалъ чирака си, и го заплашвалъ, че и на другия денъ ще да го накаже; но щемъ момчето се изгубва и само слѣдъ четири недѣли го намѣрили въ рѣката. Тоя случай не бѣ възбудилъ никакво съжаление въ селянитѣ. Господъ го е наказалъ,

говорѣха си тѣ. Нѣкои даже бѣха на мнѣние че само нехранимайковцитѣ свѣршаватъ така.

Та и сега, какво ли ще кажатъ хората? Може би сжщото. Тѣ винаги сж гледали на него като на нѣкой извънъ свѣта чловѣкъ! И сега ще кажатъ, че сж имали право и Силвия ще да се смѣе както и преди съ Хенриха надъ просячето, което не е намислило нѣщо по-добро отъ колкото да се удави. Но той не ще имъ достави това удоволствие!

Отъ бавно движуицѣ се облаци почна да рѣси; слѣдъ малко заваля, Лео се скри на отерѣициия брѣгъ подъ дърветата. Истинна, че той си припомни за нещеритѣ до водонада, но се страхуване, че не ще може поцпо време да мине между камънацитѣ и между гѣтитѣ трънаци. По сигурно бѣ да върви изъ сжщата пжтека.

Това той и направи, когато поутихна бурята. Вѣтѣра и дъжда бѣха го измокрили цѣлъ. Лео се осѣщаше за много нещастенъ, но не до толкова, колкото по-преди; макаръ че вътрѣ въ него, както и отъ вънъ бѣ мрачно и тъмно, но въ сърдцето на момчето бѣ останала още една жива искрица. Той твърдѣ добрѣ осѣщаше дѣйствието на тая животворна искрица. Той си казваше: не ще ги оставя да се подиграватъ съ мене.

Ясна свѣтлина заблѣстѣ помежду дърветата. Лео се спусна напредъ, защото му се стори, че е приближилъ селото. Свѣтлината бѣ твърдѣ силна, а Лео бѣ още верѣдъ гората. Това бѣ форпоста, който бѣ си запалилъ огънь верѣдъ полянката, заобиколена отъ гората. Двѣ голѣми палатки показваха мѣстото на офицеритѣ, а що се отнася до долинитѣ чинове, то тѣ бѣха налѣгали върху гѣстия иглестъ слой подъ дърветата или пѣкъ си пушеха и приказваха, насѣдали около огъня, който подклаждаха изобилно съ елхитѣ на барона. На временн пламъка се издигане чакъ до върховетѣ на дърветата и освѣтляване цѣлата прекрасна горска картина.

Лео искаше да отиде при огъня, за да постои замръзналитѣ си членове, но не смѣеше да направи това. Макаръ и да не му направятъ нѣщо, той знаеше че ще го попитатъ — отгдѣ иде и за кждѣ, — на

косто той не можеше да отговори. Па може би ще го неспратятъ назадъ или ще го оставятъ съ тѣхъ до сутринята, при косто той би се срѣцналъ съ генерала. Сега той за прѣвъ нѣтъ си помисли, като какво ли наказание го очакване, за неговата смѣлость относително принципътъ. Ами ако го осмѣдятъ като пѣткой престѣпникъ? Ами ако го затворятъ, както го бѣха запланили вчера?

Патрулътъ, който се връщаше отъ заобиколката си, вървѣше именно къмъ мѣстото, гдѣто стоеше момчето. Лео се скри между двѣ дебели дървета. Като измина патрула, Лео бърже се спуетна къмъ оставената нѣтечка отъ него и стигна свършека на гората.

Прелѣтна картина се откри предъ очитѣ му. Навѣро и надѣсно отъ селото, гдѣто още тукъ тамъ имаше свѣтлина, протакаха се безконечни бивуачни огньове на расположенитѣ тукъ на лагеръ войски. Той различи хора, които се навъртаха около най-ближитѣ до него огньове; той виждаше нитковетѣ отъ съединенитѣ на купъ, въ видъ на пирамиди, пунки, на които се отражаваше свѣтлината отъ огньоветѣ. Той чуваше отдалеченитѣ гласове на патрула, пѣние, цвилнение на коне и лая на събуденитѣ въ селото кучета. Изостреното му отъ поцнатата тишина въображение оприличаваше венчкитѣ тия огньове на очи отъ адаки чудовища; венчкитѣ тия движущи сѣнки на хората, сѣкащъ слѣдѣха него и венчкитѣ пунки сѣ били така добръ парѣдени именно за да умѣрятъ него.

Бащината му кѣща се намираще на край селото, трѣбваше да се мине още една полѣвка и нѣколко градини, за да се стигне до нея. Баща му ще го посрѣщаше намръщенъ, но все пакъ не ще го испъди.

Ролѣитѣ му се растрѣпераха, когато той слѣдъ като събра сѣтитѣ си сили, приближи кѣщата. Въ селото, гдѣто бѣха се настанили доста много съдати, ечаха пѣснитѣ на пийналитѣ войници, музиката и дебеланкитѣ провиквания на танцюющитѣ. Венчко на Лео се стори като сънь. Той влѣзе въ кѣщи. Презъ раствора на вратитѣ на бащината му стая, въ долината катъ се мержелѣше слаба свѣтлина. Лео улови клю-

чалката и отвори вратата. Върху некривената вѣхта маса, на която обикновено пишене баща му, стоеше кандило, готово да угасне. Баща му, както това често правѣше, кога се уморѣше много, бѣ лѣгналъ облѣченъ на лѣглото. Но той, кайто другъ пѣтъ уловяваше и най пищоженъ шумъ не се мръдна при влизанieto на Лео, и когато послѣдния се доближи до кревата, то извърѣдно блѣдното лице на баща му, съ скръстени на гърдитѣ ръцѣ, му замѣза на мъртвецъ.

— Тате, продума момчето, като сложи тихо треперящата си ръка върху ръката на спящия. Но никакъвъ отговоръ не послѣдва, ръката бѣ студена като ледъ. Кандилото свѣтна още единъжъ и изгасна.

Съ неопишваемъ ужасъ се дръпна момчето назадъ къмъ вратата. Но преди още да я достигне, умътъ му се помрачи и той падна на земята именно въ сжщата минута, когато каручката на горекня току-що бѣ се спрѣла до портитѣ. Той бѣ дошълъ да го дери.

ГЛАВА ЧЕТИРНАДЕСЕТА.

Военната тревога, която толкова ненадѣйно бѣ сполѣтѣла долините и горитѣ наоколо Тухеймъ, се изгуби съ сжщата ненадѣйностъ. Хората различно си приказваха за тая ненадѣйностъ. Единъ отъ тѣхъ увѣряваха, че Шнабелсдорфъ е оправдалъ предричанieto на противника си генерала Хазенбурга, и още до идването на краля е испохарчилъ барута.

Както и да е, но голѣмния парадъ, който обикновено завършва тия военни игри — не стана. Една сутринъ, ненадѣйно по всички околни села се чува сборни сигнали, и преди още слънцето да достигне зенита си венчко и мушкетеритѣ, и егеритѣ, и хусаритѣ и уланитѣ съ пушкитѣ и обоза — венчко се премахна.

Въ сжщото почти време, гоститѣ напуснаха замъка. Преди да замине, кралятъ благоволи да приеме домакина си на секретна ауденция, отъ която баронътъ излѣзе съ зачервено отъ външенне лице и съ свѣтналъ погледъ. Веднага слѣдъ това бѣ отдадена заповѣдъ за

тръгване, което и стапа съ видима бързина, за голѣмо нещастие на генерала, на когото ни единъ отъ многото планове, съ които бѣ пълно дипломатическото му сърдце не е могълъ да се изпълни.

Дълбоко разсърденъ, както на брата, така и на сестра си, която той не безъ основание смѣташе за най-главната противница на свонтѣ велики планове, напусна генералътъ замъка. Братътъ и сестрата дълбоко си отдъхнаха. Хенри не е сварилъ да се въсползува отъ тоя благоприятенъ случай за да изпълни намѣренето си. На това може да му е попрѣчило непадѣйния свършекъ на маневритѣ, поне много мжчно му стана слѣдъ заминаването на войскитѣ. Отъ друга страна генерала бѣ толкова заетъ или толкова нерасположенъ, щото бѣ забравилъ да продума дума за племянникътъ си на неговото величество. Фрейлинъ Шарлотта почна да се надѣва, че легкомисления Хенри съвършено ще да забрави онова, което не ще да е вече предъ очитѣ му, и настояване да побързатъ съ започването на занятията, както и съ преселването на Хенри въ домътъ на пастора. Тя мислѣше, че занятията ще могатъ да се заночнатъ веднага слѣдъ оздравяннето на бѣдния Лео.

ГЛАВА ПЕТНАДЕСЕТА.

—Само веднѣжъ да стане отъ лѣглото, думане съ сериозенъ тонъ горескый на сестра си Малхенъ, когато влизане въ стаята на болния.

И тая болѣстъ, която подобно на тъмна нощъ, подобно на тѣжка гора бѣ патиснала момчето, най-сетнѣ биде побѣдена. Предъ очитѣ на момчето се откри новъ животъ, новъ свѣтъ, въ който отпърво за него бѣ всичко непознато. А нѣкъ това бѣ ежщата стая, отъ която той бѣ избѣгалъ нея вечеръ, като нѣкой крадецъ, когато въ отчаяннето си не съзнаване добръ какво правѣше. Това бѣ ежщото лѣгло, възглавницитѣ на което заглушваха неговитѣ стечения. И тия лжчи на есенното слънце, що проникваха презъ прозрачитѣ

стъкла и пръсваха по дъските движуци сѣнки отъ пожълтѣли лозови листа, бѣха сжигитѣ лъчи, които тъй равнодушно свѣтѣха тогава, когато сълзитѣ го задушаваха и сърдцето му болѣзнено се свиваше.

Днитѣ минаваха по реда си. Често слънцето блѣдно свѣтѣше презъ гъстата мъгла, а още по-често се скриваше задъ тъмнитѣ дъждовни облаци. Сетинитѣ пожълтѣли листа кръжиха изъ въздуха, черната влажна земя се оголяваше съвършено. Лео все още лѣжеше на лѣглото си и, нито буденъ, нито заспалъ, съ полуотворени очи, се наслаждаваше съ картинитѣ на своето въображение. При това, приблѣднѣлото му лице, което отъ болѣстѣта стана почти прозрачно, неопикновено свѣдваше и често като го гледаше такъвъ, буля Матхенъ съ сълзи расправѣше на брата си, че Лео не ще отиде за много време. Като неоспоримо доказателство тя му представяваше факта, потвърденъ отъ опита и книгитѣ, — на които Фрицъ малко върваше — че хора, които си мѣнявали така пенадѣшно характера, сж винаги умирали. Тя му казваше, че сжщо и кралевекия горекний Хартвингъ, който се бѣ самоубилъ преди двадесетъ и шестъ години въ Несселбургъ, една педѣля до това пенадѣшно бигъ почналъ да се пашива, макаръ че до тогава венчки да сж го знаели за най твърязъ чловѣкъ.

Противъ тия аргументи Фрицъ нищо не можеше да противопостави, но още по-внимателно почна да надгледва момчето, характера на което караше и него да се замисля, макаръ че съвършено по други съображения. „Момчето не ни обича, често си казваше той, за него ний сѣкашъ не сме хора съ кръвъ и плътъ, при това още и роднини, а пъкакви сѣнки.

Често горекния расказваше на барона и на фрейлинъ Шарлотта, които се интересуваха за новото му хранениче, за Лео. Макаръ и да не сподѣлѣха напълно мислитѣ на горекния, тѣ бѣха съгласни, че за такъвъ характеръ, както оня на Лео, е необходимо енергическо вънпитание, което, по всека вѣроятностъ, ще може да даде д-ръ Урбанъ.

Най-сетнѣ дойде децѣтъ, въ който трѣбваше Лео да се пресели въ домѣтъ на доктора.

Валтеръ и Хенри бѣха дошли съ каручката на барона да го взематъ. Душевното състояние на буля Малхенъ бѣ най-трагично и тъжно, макаръ че отъ къщата на горскій, до оная на пастира, имаше и половинѣ мѣля и тя имаше надѣжда още сжщата недѣля да повиди Лео, когото тя въ продължение на шестъ-седемъ недѣли неуморимо е надгледвала, и затова го смѣташе до нейдѣ си нейно; обаче мъчно можеше да се каже, като какво губѣше тя съ него.

Въ това време Лео сѣдѣше съ чича си въ малката стаичка, задъ гостната, която имаше честта да се нарича „бащинна стая.“

Горския сѣдѣше до работната си маса, отъ хубаво елхово дърво, въ която се пазѣха тайнитѣ и документиѣ на не по-малко отъ три поколѣния на Гутмановския родъ. Върху масата бѣха наредени различни писмени принадлежности, книжа и пакети. Исправенъ до масата стоеше Лео.

— И така ти замиславашъ, момче, издума горския, макаръ и не надалеко. Но гдѣто и да бѣдешъ, азъ се надѣвамъ, че тая къща ще я имашъ за бащинъ кътъ. Азъ ще се помъча да не осѣтишъ никога липсването на бащинска обичъ. Съ по-друго азъ не могъ да ти бѣджъ полезенъ. Още сега ти си много по-ученъ отъ мене, но Лео, въ живота биватъ такива случаи, когато, колкото и да бѣде човекътъ ученъ, все пакъ не е въ сила самъ да си помогне и ако въ подобни минути си спомнишъ за чича си, то вѣрвамъ, че отсетнѣ не ще се каешъ.

При послѣднитѣ думи гласътъ на горскій изгуби твърдостта си; той още повече наведе главата си и почна да рови изъ книжата.

— Тукъ е всичко, продължи той, което е толкова необходимо за да имъа човекъ работа съ полицията: брачното свидѣтелство на родителитѣ ти, твоето кръщелно свидѣтелство, и свидѣтелство че си бѣлязанъ. Искамъ да ти кажа, че ти можешъ випаги да ги получишъ отъ мене. Тукъ сж сжщо тефтеритѣ и книжата, които на-

мѣрихъ у баща ти; както видангъ тѣ не сж много. Азъ току-що сега ги прегледахъ и искамъ да ги свържа въ едингъ пакетъ, по-сетнѣ може да ти потрѣбватъ. Това е венчко, което е оставилъ баща ти. Но да не ти доболѣва никакъ. До като баронгътъ и азъ сме живи, ти не ще осѣтишъ въ нищо нужда, до като почнешъ самъ да си вадигъ хлѣба, но както знаешъ Лео, човекъ не само живѣе съ тѣлесна храна но и съ любовта, която самъ знаешъ отъ гдѣ се придобива. А сега, драгий ми, азъ доста съмъ ти говорилъ и време е вече да трѣгнешъ на пътъ.

Горекний, който при послѣднитѣ думи прибра книгата и ги заключи въ масата, дигна се отъ мѣстото, прегърна момчето и го цѣлуна по челото. Слѣдъ тона тѣ излѣзоха на вѣгъ, гдѣто освѣгъ венчкитѣ домашни се бѣха събрали и ловджийскитѣ кучета. Слугинята и чирака вземаха сѣбогомъ съ тия що заминаваха, бѣля Малхенъ плачеше, горекния извика: трѣгвай! Конетѣ потѣглиха, кучетата залаяха: Хенри и Валтеръ викаха „ура“ и каруцата замина.

ГЛАВА ШЕСТНАДЕСЕТА.

Не далечъ отъ селото, до подножието на баира на който се възвишаваше черквата, се намираще къщата на Тухеймския пастиръ съ едновременнитѣ си обити съ бръщянгъ строення, между които величественитѣ дървета сѣканъ съ благословение простираха ржцетѣ надъ покривитѣ. Отдалеченото лаение на селскитѣ кучета, граченето на гаргитѣ, що вечеръ се връщаха отъ гората, пресениналитѣ удари на голѣмия часовникъ, който съ безконечно еднообразие звѣщаше часоветѣ, глухото трептенне на камбаната, що призоваваше върнитѣ на молитва, това бѣха почти единственитѣ звукове, които нарушаваха тишината на пастирския дворъ, и тая тишина отговарѣше на тишината въ старата, широка къща на пастира, и неприятно дѣйствуваще на веѣки непознатъ. Когато докторъ Урбанъ се въскачване по бѣло истритата стѣлба за да надикне въ

стаята гдѣто спѣха ученицитѣ му, то ясно се чуваше сѣърцанието на всеко стѣнало, подъ всека негова тежка стѣнка, по дългия салонъ, и когато въ готварницата отъ слабитѣ ржѣ на госпожа Урбанъ се изпълзване нѣкоя чиния и се счушване на парчета, то тя вече си знаеше, че мжжъ ѝ въ време на обѣдъ съ усмивка ще я попита: кой тая сутринъ е устроилъ малкия домашенъ концертъ? Дебѣлитѣ стѣни, сѣкашъ имаха не само уши за да чуватъ всичко, но и уста за да разказватъ всичко, която дѣятелностъ сж употребявали единствено за интереситѣ и плановете на докторъ Урбана.

Безъ съмнѣние той е билъ душата на къщата, а може би затова именно въ къщата бѣ толкова тихо и влажно и даже до нейдѣ нутяво, макаръ че прозорцитѣ и да сж се отваряли доста често. При все това докторъ Урбанъ не можеше да се парѣче никакъ меланхоликъ или мълчаливъ чловѣкъ. Напротивъ той бѣ твърдѣ приказливъ, и даже тамъ гдѣто той смѣтише за нужно да се скара, той биваше твърдѣ деликатенъ; и колкото биваше по деликатенъ, колкото по-често се усмиваше, толкова по-студенъ ставаше погледа му и рѣчта му по-остра.

— По-добрѣ да ме удари съ книгата по главата, отколкото да ми изброява съ усмивка всичкитѣ ми погрѣшки, казване Валтеръ. Хенри, който не се отличавае съ особна фантазия, увѣрвяаше че докторъ Урбанъ е вампиринъ, който скрито пие чловѣческа кръвъ. Страницитѣ на дневника му биваха изписани съ разнообразни карикатури на енергическото лице и високия ръстъ на доктора; съ смѣшна точностъ той можеше да припавя гласѣтъ му, особено сполучливо излизане у него сцената между пона и понадията, гдѣто работата се касаеше до нѣкои дребни нещастни случаи, които сполѣтѣха почти всеквидневно бѣдната жена и които предизвикваха най-остри подигравки отъ страна на доктора.

Валтеръ, който бѣ неуморимия слушатель и зритель на всичкитѣ Хенрихови шегги и подигравки, винаги се

сърдѣше щомъ немилостърдия подигравачъ закачване и попаднията.

— Тя е добра женица Хенри, казваше момчето и страхитѣ му се исчервяваха отъ вътрѣшно вълнение; тя нищо не е направила за да се подиграваме съ нея.

— Все едно отговарѣше легкомисленно Хенрихъ, — ами знаешъ ли Валтере: сега два часа имаме свободно време — не щешъ ли да идемъ да се повозимъ съ шейната на момичетата? Ледътъ на рѣката въ селото е много хубавъ.

Противъ това Валтеръ нищо нѣмаше. Той никога не отбѣгваше забавление, въ време на което той би могълъ да се понагледа на чернитѣ очи на Амелия. Подобни развлечения имъ се падаха доста често, тъй като Силвия още не бѣ напуснала замъка, а самия Валтеръ се ползуваше съ особено разположение на барона и фрейлинъ Шарлотта. По желанието на фрейлинъ Шарлотта, която не бѣ забравила оная вечеръ, въ която младежъта бѣ нѣла въ градината, биде устроенъ единъ правиленъ кварталъ, който необыкновенно сполучливо напредване подъ енергическото управление на миссъ Джонсъ. Тя се залови да учи своитѣ музикални възпитаници също и на танцъ, за преголѣмата радостъ на Хенри, подражателния талантъ на когото намѣрване богата храна въ не до тамъ живописнитѣ положения и различнитѣ танцовални приеми на малко дебеличката госпожица. Само присѣтствието на фрейлинъ Шарлотта можеше да съдържа неприличната веселостъ на подигравача. За щастие, добродушната учителка съвѣмъ не си помислюване, че момчето я подиграва. Тя живѣеше само за цѣльта си, радваше се на всѣки единъ напредъкъ на своитѣ възпитаници, всички обичаше и обожаваше Силвия, за която тя казваше че е имала повече способности, отъ колкото тридесетъ млади госпожи скупомъ, заедно съ всичкитѣ имъ *assemblé-ement*. Фрейлинъ Шарлотта отдаване право на дебеличката ентузиастка, обаче се пазеше да неказва своето очудване, което пораждане у нея това младо момиче.

— Рано е още за нея да знае, че има малко хора както нея. казване си фрейлинъ Шарлотта.

Въ тия упражнения и общи увеселения Лео не взимаше никакво участие. На поканата да се присъедини къмъ музикалнитѣ вечеринки, той упорито отговаряше: „азъ не мога да пѣя“; колкото за танцуетѣ, то даже дързостната миссъ Джонсъ, която съ всекиго смѣло приказване, и тя се страхуваше да загатне на мрачното момче за това нѣщо.

Лео биваше доволенъ, кога го оставѣха на мира — той нищо по-друго не търсеше. Жалбата за любовь, или поне съзнанието на всичко, което бѣ прекаралъ, се бѣ изгубило свършено отъ страстната му млада душа, въ това време препълнена съ стремление къмъ всичко възвишено.

Да стане още презъ живота си богоугоденъ. Та това никакъ не бѣ невъзможно. Нали и самия Господъ е проповѣдвалъ усъвършенствуващето. Но какъ да се постигне това? Чрезъ осамотеността, оная осамотеностъ, на която се предаваха въ всички времена великитѣ хора, за да си останатъ непорочни или за да излязатъ чисти отъ борбата съ дявола — искуителя... Колко ли е хубавъ живота на пустинникътъ, що живѣе се заравя въ гората въ пещера, направена отъ дебелашката човѣческа ръка, отъ преди нѣколко хиляди години! Колко е тържественна минутата, кога огненния слънчевъ кръгъ потъва въ бездъното море, и кога настъпни нощта, покрита съ множество свѣтящи звѣзди! Колко е краснорѣчиво това мълчание! Колко е таинственъ разговора съ безтѣлесния духъ, който лѣти надъ водата, и дишането на когото свѣтото ухо схваща въ подухващото на вѣтъра, който пълни съ дивно-величествени звукове безграничната пустиня!

Или да се скрие човѣкъ въ старитѣ почернѣли манастирски стѣни, отъ свѣта, съ дребнитѣ му грижи, и тамъ верѣдъ себе-подобни да посвѣти живота си на съзерцание, молитва и четение на свѣщенни книги. Сутринъ рано, въ манастирската росна градина да надгледва дърветата и цвѣтята, вечеръ да се расхожда по сѣнчеститѣ ѣмтеки съ братията и да се пас-

лаждава съ приятелска, полезна беседа, да гледа презъ пармакълъцитѣ на оградата, рѣката, която своею правно се извира по долината и отразява възрозовия цвѣтъ на небото.

И дали не еж се вече изпълнили отчасти тия мечти за манастирския животъ? Не бѣ ли въ пастирския домъ ежщо така тихо, както въ манастиря?

Съ неосказано наслаждение се придаване той на тая тишина. Той сполучи да измолн една отдѣлна стая за себе си, до като Хенри, който не можеше да живѣе безъ хора, сиѣше и сѣдѣше въ една стая съ Валтера. Особено обичане Лео да сѣди надъ книгитѣ си, когато всичко въ къщи заспиване или да мечтае на прозореца, когато сребърното сияние на мѣсечината се отразяване по църковнитѣ прозорци и по покрития съ снѣгъ покривъ, когато старитѣ дървета скърцаха отъ вѣтъра, и между зидоветѣ пицяха отъ студъ малкитѣ бухалчета. Какви не картини минаваха въ това време въ въображението на момчето! Картини отъ далечни, чужди страни, по другата страна на бурния океанъ, за свѣщеннитѣ острови, гдѣто мирни богоугодни хора си почиватъ денемъ подъ сѣничеститѣ палми, а нощемъ, кога нѣжний вѣтрецъ подухва, съзерцаватъ вѣчната красота на звѣздитѣ. Слѣдъ тия мечти идѣха сънищата за безграничното могъщество, пламенни молитви за вѣра, която е въ сила да помръдне цѣли гори, и която дава сила да свързвашъ и да развързвашъ, било на земята, било на небото. И защо всичко това е само сънища? Защо да не бждатъ чути тия молитви? Нима Господъ не е обѣщаль тия блага на вѣрующитѣ въ него?

Но все пакъ трѣбване тогнва да има нѣкое знамѣние, което да му открие неговото назначение, нѣкое чудо, каквито се случвали презъ живота на пророцитѣ и апостолитѣ.

И ето една нощъ се дига момчето отъ своето лѣгло, и минава презъ галерията, която съединяване пастирския домъ съ черквата.

Тукъ се спира той на свѣщенното мѣсто. Мѣсечината хвъргане ясна свѣтлина върху предмѣтитѣ, що

се намираха близо до тѣснитѣ прозорци, когато пѣкъ другитѣ предмети или си оставаха въ полутъмнината, или пѣкъ въ пълнѣнъ мракъ. Въ мъртвата тишина явно се раздаване равномерно троканне на голѣмия часовникъ, а на времеш се чуване фучението на вѣтѣра помежду киринитѣ на покрива. Мразовитѣ, полунощенъ въздухъ пълнитѣ черквата, но Лео нищо не осѣщане.

Коленичатъ до олтара при подножието на голѣмото распятие, момчето пламенно се молѣше: отпърво мѣлчаливо, но по-сетѣ подъ влияние на силното увлечение, той почна да изговаря несвързани думи и най-насетѣ съ високъ гласъ почна да моли господа, да се съжали надъ неговото безсилне, да го извади отъ праха, отъ гробния земенъ мракъ и да го удостои поне съ малка частъ отъ своето небесно величие. Звучно се разнасяше тая пламенна молитва верѣдъ мъртвата тишина.

Силния мразъ почна да обгрѣща и да сѣфиява членовѣтъ на момчето. Като се дигна, тъжовно се върна той въ стаята си, гдѣто свари ламбата си изгаснала. При лунната свѣтлина, Лео напипа кривата, зарови глава си въ възглавницитѣ, до като най-сетѣ сънитѣ не го съжали и го избави за нѣколко часа отъ страданията му.

ГЛАВА СЕДЕМНАДЕСЕТА.

Отъ тая нощъ въ Лео се забѣлѣза промѣненне, което всички почувди. Не само че и безъ това блѣдното му лице стана още по-блѣдно, но и въ самия му гласъ се забѣлѣзваше една особенна нерѣнителность, която я нѣмаше до тогава. Наистина, че и преди той бѣ боязливъ и отбѣгваше хората, но презъ тая вънканность гледаха очи пълни съ упорита гордость: блѣстящия погледъ на чернитѣ му очи сега се навеждаше долу. Сжщо и въ отношенията му съ другитѣ не се забѣлѣзваше вече предишната самоувѣренность. Често той замѣзваше на длъжникъ, що страховито се

надѣва, че ще да поискать отъ него да възвърне взетигѣ на заемъ пари.

Само едно си остана въ него неизмѣнено: пастойчивото прилежание. Почти всичкото си свободно време, особено въчеръ, той прекарваше въ библиотеката между книгитѣ. Тукъ той биваше най-близо до доктора Урбанъ, който се занимаваше въ съседната стая, а често и въ самата библиотека. Преди той, като никой отъ момчетата, страшише отъ доктора, сега той старателно го търсеше.

Така сѣдяха тѣ единъ вечеръ до една четвъртита покрита съ зелено маса. Хенри и Валтеръ бѣха отишли въ замъка, госпожа Урбанъ бѣ си лѣгнала. Отпредъ имъ стоеше запалена една голѣма ламба. Докторътъ, който писваше проповѣдь за ближната недѣля, бѣ се задъбочилъ въ работата си и перото му сѣкаше хвърчение по книгата: момчето бѣ напустнало четеннето на единъ гръцки класикъ и съ подирѣна съ ржка си глава, съ замисленъ погледъ гледане на прилѣжния ученъ чловѣкъ.

Докторъ Урбанъ, който довършил страницата, остави на страна перото и почна да прегледва писаното. Той често кимваше съ глава си, — види се проповѣдта напълно заслужване одобришето на автора си.

— Моля ви, господинъ докторе, прочетете я високо. каза момчето.

Доктора го погледна, но безъ очудване; той бѣ вече се научилъ на младия си въешитанникъ.

— Защо? попита той.

— Моля направете това, ако не ви е неприятно, настояване Лео.

— Вий сте необикновенъ християнинъ! отвърна докторъ съ тицеславна усмивка: туй що съмъ написалъ, разбира се, не е до тамъ послѣдователно, но вий отбирате отъ стилистическата красота. Споредъ мене съзвучието на тия периоди е доста хубаво. Ако обичате да ви прочета: „Въ вѣрата, възлюблени о Христе мои братя, се заключава безцѣнно съкровище. Това не е пѣна, що плува по морските вълни, и която вѣтъра разпръсва това е маргаритъ скритъ въ пурпур-

на дълбочина. И затова, ако вий искате да имате вѣра, — тоя многоцѣненъ, сияещъ свѣщенъ маргаритъ, — то трѣбва да достигнете дълбочината, самата бездна! Не се бойте отъ чудовищата, що пълнятъ тая бездна — горчивото съмиѣние, невѣрнето, съ жбовното му скърцанне, поруганнето на свѣтнинята. Все повече и повече се вдълбочавайте, и вий ще достигнете скъпоцѣната вѣра. Щомъ я достигнете — бездната заедно съ чудовищата се изгубва. Кракътъ ви потъва въ пѣжната небесна зеленина, и свѣтлитѣ ангелски образи ви утѣняватъ и ви служатъ като ви прикриватъ съ крилатѣ си“.

Последнитѣ думи пастирътъ произнесе съ мекъ, сладкозвученъ гласъ. Слѣдъ свѣршенека на четението, той вдигна главата си, за да приеме заслужената хвалба отъ въспитаниникътъ си.

— А самите вий, имате ли я тая вѣра? попита Лео.

Думитѣ на момчето бѣха изговорени натъртено и сухо, като на пѣкой болѣвъ, що е изгубилъ търпѣнието си. Докторъ Урбанъ имаше тънъкъ слухъ, който схвана, че тоя гласъ излизаше отъ самитѣ гърди, преди прегълтени, а сега праздни които не могатъ да се развълнува само отъ единъ фразис.

— Вий сте чуденъ чловѣкъ, продума той уклончиво.

— Азъ чакамъ отговоръ, господинъ докторе, каза Лео: — азъ питамъ не само отъ любопитство, това се касае до моето спокойствие. Ако е истина онова, що написахте, то азъ трѣбва да съмъ нищоженъ, презренъ чловѣкъ, а ако не, то гдѣ е тогава истината? Защо сж тогава тия праздни думи, на които сами не давате вѣра?

Пастирътъ се усмихна: това бѣ особенна, неприятна усмивка.

— Вий искате много да знаете, Лео, издума той най-наестнѣ, при венчкото ми желанне азъ не могъ да ви отговоря на венчко. Но понеже имате умна глава, и понеже ви уважавамъ — което могъ да кажа за твърдѣ малкома хора, — то затова не искамъ да ви остави безъ отговоръ, макаръ може би да не ви бжде ясно венчко, което ще кажа. Необходимото е разумно, вѣ-

рата е също необходима, не за всички хора, не за насъ напърмъръ, които виждаме истинското съотношение мѣжду нѣщата, но за тѣлната при нейното невежество, за нея вѣрата е потребностъ. Свѣтъ въ огънь, ето що е произлизало отъ всѣко опитване да я премахнатъ. Това сѣ знаели всички мѣдреци и сѣ го вземали винаги въ внимание. Когато поустарѣете вий ще разберете това. Въ челоуѣческия животъ нѣма нищо таково, каквото да нѣма и самата природа: силата си е сила, слабостта си е пакъ слабостъ. Попитайте чича си, дали и той не е на сѣщото мѣние. Вий сте като една силна, млада елха, която не ще заглѣхне между другитѣ дървета, т. е. между ближнитѣ си. По едно време азъ мислѣхъ че се ползвате съ особено благоволение на сѣдбата, но сега виждамъ, че при вашитѣ способности и енергическия ви трудъ, вий нѣмате особена нужда отъ благородно пропехожденне. Кой знае, може би съ време вий ще да ме възнаградите за труда, който полагамъ сега за васъ; може би ще да достигнете оная височина, отъ която ще почнете да почитате хора, които знаятъ само да презиратъ. Тогавъ вий ще видите, че тоя на изгледъ ужасенъ законъ за господаруването на силния и умния надъ слабия и глупавия е законъ установенъ отъ самото предопредѣление, и който законъ ще се поддържа съ най-вѣрни срѣдства, съ които, както ви казахъ располагатъ мѣдрецитѣ въ всички времена. И когато достигнете тая височина, то нека ви дойдатъ на умъ тия думи, както и оня който ви ги е казалъ... Но... сѣкашъ другитѣ сѣ се върнали. Вѣрвамъ, че всичко, което сме говорили, ще си остане туку. Началото на мѣдростта е — мълчанието.

Пастирътъ отново се усмихна и подаде на Лео ржката си — едра, студена, малко влажна ржка, до която Лео се допря съ неволенъ ужасъ. До тоя день той се е луталъ съ тайна тъга предъ райскитѣ врати, съ очакване да се растворятъ. Сега и тая надѣжда се изгуби за него. Вратитѣ оставаха затворени. И защо ли да се растворятъ? Какво е имало задъ тѣхъ? Само едни блѣстящи мечти, само хубави дѣтисеки сѣмница, и нищо друго.

ГЛАВА ОСЕМНАДЕСЕТА.

Времето минаване по рѣда си. Слѣдъ зимата дойде пролѣтъ, слѣдъ пролѣтъта лѣтото и т. н. Живописната мѣстность на Тухеймъ с пакъ въ пълното си вѣличие. Горитѣ и долините, ливадитѣ и градинитѣ сж се съединили въ единъ безграниченъ коворъ, по който като сребърни панделки заблѣсгѣха рѣчицитѣ. Прѣзъ жеситѣ нощи на земята пада роса, а веселото слънце, изгрѣва сѣкашъ съ по-голяма сила, слѣдъ кратковременното си нѣтуване, и стопля подновената природа. Горѣ въ небесната синева се раздаватъ пѣснитѣ на чурулицитѣ, които поздравяватъ зората и неволно се чудинтъ, какъ не се изморяватъ гърдитѣ на тия дребни птиченца отъ усърдната имъ пѣсень.

Между това хората се грижатъ и се трудятъ споредъ трѣбованцията на времето. Цѣлата зима баронътъ прекара въ занятия и смѣтки, той има намѣрено отъ Мартиновъ день, сѣкършека на арендниа (наемния срокъ) да управлява самъ земитѣ си. Него го занимаватъ различни подобрителни планове и Шарлотта прави всичко за да съдржи тая му ревностъ и да я опѣти къмъ по-необходимитѣ пѣнца. Горекня сега почти не излиза отъ замъка, и ако не може да дойде самъ, то конѣтъ на барона съ цѣли часове очаква подъ сѣнчеститѣ лъни предъ домѣтъ на горекня. Господинъ Гутманъ е прочутъ не само като добъръ горекний, но той мѣже да съставя планове на конюшни и хамбари, при това и добри и евтини не по-долу отъ цѣкой архитектъ — а що се отнася водението на селското хазийство, то на три мили въ околността той минава за првъ авторитетъ. Слѣдователно баронътъ има защо да се съвѣтва съ него. Баронътъ жѣлае щото Фрицъ да напусне гората, защото като управител на Фелдхеймъ или въобще като представител на цѣлата околия би билъ по-полезенъ; но Фрицъ никакъ не се съгласява съ това като мисли, че лѣсно ще може всичко да урѣжда стига само баронътъ да му даде единъ

добър бързоногъ конь. Баронътъ отстъпва, но само съ условия, щото горекний да се съгласи да приема едно определено възнаграждение къмъ предпипната си заплата.

Именно на това условие горекния не може никакъ да се съгласи. Не ще и дума, че той сподѣля правилото: всѣкому спорѣдъ дѣлата обаче не смѣта за справедливо единъ работникъ да взима повече отколкото струва трудътъ му. Спорѣдъ него, съ поддържането на двѣтѣ момчета, баронътъ е направилъ за него много повече отъ колкото трѣбва, и мисли, че добръ би било ако баронътъ малко посядърже свое то великодушие. Фрейлинъ Шарлотта, на която баронътъ всичко разказва, е на мнѣние че и тукъ Фрицъ Гутманъ има пълно право.

Силвия все още стои въ замъка. Само въ време на болѣстѣта на Лео, бѣха я отдалечили по необходимостъ отъ низинката къща въ гората; но не бѣ лѣсно да се раздѣлятъ съ хубавото момиченце. Толкова причини говорѣха за нейна полза. Двѣтѣ момчета се бѣха толкова сдружили, щото Амелия даже увѣрява че ще умре ако ѝ отнематъ хубавата, нейна Силвия. Миссъ Джонсъ също по педагогически съображение, е противъ възвръщанieto на Силвия при баща ѝ. Тя е на мнѣние, че буля Малхесъ е толкова способна да въспита това умно, даровито дѣте, колкото една градинска поливалница да полѣе голѣма нива, посѣна съ жито, че подобна задача може да вземе отгорѣ си само една извѣстна жена, името на която нейната скромность не позволява да каже.

Горекния се съгласява да остави Силвия въ замъка. Той отъ все сърдце се радва на прекрасното общество, доброто образувание и любовта, които заобикалятъ тамъ дъщеря му макаръ, че по-пѣкога особено вечеръ слѣдъ свѣтлинска на работата си, той съ тъга си припомня за обичното си дѣте. Обаче той всѣки день вижда Силвия, и отъ това трѣбва да бѣде благодаренъ. Та какви ли щѣха да излѣзатъ дѣцата, ако родители-тѣ имъ за пѣколко време не ги отдѣляха отъ мѣстото на рождението имъ?

Въ пастирския домъ по видимому всичко си е така, както преди. Поне докторъ Урбанъ изглежда по предпийшему силенъ и здравъ; същата студенина на усмихката, същата бѣлизна на зѣбитѣ му. Госпожа Урбанъ като че ли малка по-посърнала, и очитѣ ѝ по-често се нечервяватъ, сѣщо и съпружескитѣ имъ отношение по поводъ на счупени чинии, сѣ сѣщо предпийни; само искрениата отпоска на попаднията спрѣмо силния и слабия, богатия и бѣдия е сѣщата; сега както и преди добрата женица е винаги готва да се расплаче, при нѣкоя добра дума обѣрната къмъ нея или при най малкото къмъ нея внимание.

Но бѣдната женица, малко сръща подобни нѣща. Тя нарѣдко се показва между хора и въ замѣка, тѣй като пастирѣтъ ѝ казалъ, че той съвсемъ не се оженилъ, за да се смѣятъ хората надъ дебелацината и невѣжеството на една извѣстна жена. Въ къщи, тя трѣнери предъ мъжа си, трепери предъ Лео, който не ѝ е продумалъ до сега и три приказки, трепери предъ Хенри, който туря чениитѣ и шинетата въ време на обѣдъ така, щото тя безъ друго трѣбва да ги сваля, трепери предъ двѣтѣ си слугини, които я подиграватъ щомъ тя имъ заповѣда нѣщо; само една рѣка при здравнесавието стиска сърдечно-приятелски нейнитѣ трепярици прѣсти. И колко го обича тя тоя Валтеръ! (навѣрно както би обичала и своитѣ двѣ близначита, ако да не бѣха умрѣли). Въ стаята си, преди да си лѣгне тя никоги не забравя да се помоли щото Господъ хиляди пѣти да възпаградѣ мѣния Валтеръ за неисканата му добрина къмъ бѣдната, оставена отъ венчки жена.

Сиромаха Валтеръ! Той е къмъ всички добъръ и навѣрно щене да бѣде такъвъ къмъ госпожа Урбанъ ако я намѣрѣше даже и не до толкова нещастна; но толкова да тѣгли единъ чловѣкъ, колкото тѣглѣне госпожа Урбанъ това нѣщо съвършено смущаваше сърдцето на доброто момче израснало верѣдъ любовъ, съгласие и миръ. На другаритѣ си той казва, че докторѣтъ споредъ негово мѣние е много ученъ чловѣкъ, макаръ че не винаги постѣпкитѣ му се съгласуватъ съ неговитѣ проповѣди за християнската любовъ и мило-

сърдие и че той Валтеръ, не може да храни уважение къмъ чловѣкъ думитѣ на когото противорѣчатъ на постѣпкитѣ. Така го е училъ баща му и така той ще да мисли.

Въ подобни случаи Лео само си свива раменѣтъ; но Хенри вика: „що ли ни трѣбва да се препираме за тоя избезумѣлъ старецъ; можете колкото искате, да си заминавате главитѣ съ него—внѣй проститѣ хора—що се касае до мене, то като благородникъ азъ зная какво да мисля за таквато хорица“. Подобни заявления Лео винаги посрѣща съ остъръ отговоръ; Валтеръ сжщо не е доволенъ отъ високомѣрния тонъ на Хенри, но умѣе да скрива незадоволнето си. Той не се рѣшава да се скара съ Хенри, той му е необходимъ, като ключъ отъ затворена кѣща, въ която той иска да влиза, даже повече нѣщо:—той обича Хенриха съ една чиста безкористна любовъ, на каквато е способно едно шеснадесетъ годишно момче, къмъ братътъ на едно момиче косто е хиляди пѣтя за него по скѣпо, нежели собственото му душевно спокойствие.

ГЛАВА ДЕВЕТНАДЕСЕТА.

Това стана постепенно, както постепенно настѣпва пролѣтъта, подобно на гѣпка, която се развива въ цвѣтъ. Валтеръ самъ не можеше да разбере какво бѣ това; той само знаеше, че Амелия имаше черни очи, два рѣда много бѣли жѣби, които се показваха кога тя се засмиваше,—косто тя правѣше често — и при което на лѣвата ѣ страна се появяваше една трапчишка, която и се изгубваше заедно съ усмивката. Освѣтъ това, той навѣрно знаеше, че тя постоянно биваше обута въ прелѣстни нови чипички, и че на свѣта най-много тя обича своето синигерче.

Тоя синигеръ бѣ предметътъ на първитѣ безпокойствия, или, по-право, страдания на Валтера.

Единъ есененъ день, когато Лео още бѣ болѣнъ, Амелия, Силвия, Хенри и Валтеръ бѣха отишли да се расходитъ изъ градината, сетнѣ слѣзоха надолу по рѣката

въ паркътъ; всичкитѣ бѣха весели, когато ненадѣйно Амелия забѣлѣза тоя синигеръ, който кацналъ на едно нѣжко клонче, съ такава тъжовна монотонностъ пѣеше пѣсенъта си, съ каквато може да я пѣе само това птиче. Амелия, която до тогава не бѣ виждала синигеръ, не можеше да се нагледа на шеренитѣ му перца, и най-сетнѣ искаа желание да има такава една мила птичка. Хенри я попита защо ѝ е тоя глупавъ свирачъ? Но отъ нея минута Валтеръ стана много умисленъ и рѣши, че той трѣбва да улови по какъвто и да било начинъ тоя или другъ нему подобенъ синигеръ. Мислитѣ му почнаха постоянно да се въртятъ около тая точка. Спиране го само строгото запрѣщение на баща му да лови птичета.

Чирака на баща му, комуто Валтеръ откри намѣренieto си, намѣри тая работа за твърдѣ млчна, и само тогава му обѣща своята помощъ, когато момчето му каза, че оногова, който му помогне въ тая работа той винаги ще го има за най-добъръ другаръ на свѣта. Нѣколко деня наредъ на съмване се лутаха тѣ двамата изъ гората; цѣла педѣля Валтеръ прекара въ вълнение, така щото вече верѣдъ бѣлъ день почнаха да му се превиждаатъ тия синигери, накацали по столоветѣ и дулапитѣ. Най-сетнѣ намѣриха това що търсѣха. Радостта на Валтера нѣмаше граници. Той подари на помагача си цѣли два талира, които бѣ му далъ баща му на именния му день, и бърже се завтече къмъ замъка съ малкото, дървено кафеэче, въ което сѣдѣше бѣдната плѣнница. Той стигна тъкмо когато миссъ Джонсъ излизаше съ двѣтѣ момичета да направятъ обикновениата си утринна расходка, преди да захванатъ занятията. Той бѣ въ състояние само да спеме шапката си, да издума нѣколко неразбраши думи, да сложи кафеэчето на една отъ градинскитѣ масички и да избѣга съ ежщата бързина, съ каквато се бѣ явилъ.

Слѣдъ тоя херонзмъ Валтеръ не посмѣя цѣли осемъ дена да се покаже въ замъка, и щеше да продължава това си доброволно изгнание, ако единъ день не дойѣ миссъ Джонсъ съ двѣтѣ момичета въ пастирския

домъ, за да вземе момчетата на расходка. Първото намѣрение на Валтера, кога се научи за идването имъ, бѣ да скокне отъ прозореца за да го нѣма; обаче той бѣ спрѣнъ отъ смѣлата мисль Джонсъ, която разруши сама той неговъ планъ. Срѣщата съ Амелія излѣзе такава обикновена на каквато той не се е надѣвалъ: тя му подаде ръката си и продума, че птичето било много хубаво и че тя много му била благодарна за него. Това бѣ всичко.

Та не му ли стигаще това?

Отъ нея вечеръ между домътъ на пастиря и замъкътъ се установиха дѣятелни сношения, които зимъ правилно се поддържаха отъ танцовалцитѣ и музикални вечеринки.

Отъ първо Валтеръ се осѣщане не до-тамъ весель и свободенъ въ задушната атмосфера на голѣмитѣ богатни стан въ замъка, верѣдъ богатни мобили, маслени картини, вази статуи, подъ голѣмитѣ полюлѣи, що прѣсваха мека свѣтлина върху разноцвѣтнитѣ килими, по които съвсѣмъ не се чуваха стѣпкитѣ на вървящитѣ. Но слѣдъ малко той почна по свободно да диня или поне почна по-увѣренно да се движи посрѣдъ това общество, гдѣто се отнасяха така любезно къмъ него и гдѣто Силвия можеше всичко да прови, и гдѣто всички почти я посѣха на ръцѣ. Колкото по-често се показване Валтеръ въ замъка, и виждане Амелія, толкова по-често почна да го преслѣдва мнѣния образъ. Мина се пролѣтъта, настана лѣто, а горкия Валтеръ все още не знаеше кому да повѣри тайната на сърдцето си. Лео бѣ станалъ още по-мълчаливъ; Хенри по предишному приказване за женитѣ въобще съ най-неуважително легкомислие, и си позволяване на една отъ слугинитѣ въ пастирския домъ различни неприличности, които неприятно дѣйствуваха на Валтера:—за Хенри даже не можеше и да стане дума. Буля Малхенъ идване доста на рѣдко, така щото оставаше само попадията, която, както и по-напредъ, бѣ много добра спрѣмо него, и която той поради това и поради многото ѣ тѣглила обичане и уважаване, до колкото бѣ възможно. Валтеръ не мислѣше да ѣ се искава,—

той даже почти не знаеше, защо му е да се искава нѣкому, — нему се искаше само да памѣри чловѣкъ, съ когото да може да говори за Амелня, за което нѣщо най-много идѣше госпожа Урбанъ. Тя не се уморяваше да го слуша, както не се уморяваше той да разказва безконечнитѣ си невниши истории, въ които главното лице биваше чернооката четиринадесетъ-годишната хубавица, а слѣдъ нея, не до толкова испѣкване лицето на шеснадесетогодишното, влюбено момиче.

Но колкото и да сж бивали успокоителни тия бѣседн, тѣ съвсѣмъ не сж исчеривили всички ония нѣжни осѣщания, които пълнѣха сърдцето на бѣдното момче, така щото една вечеръ Валтеръ тихо се измъкна въ паркътъ и стигна до мѣстото, отгдѣто се виждаше замъкътъ, особено балконътъ, предъ който до прозорецътъ бѣ покаченъ кафезътъ. Съ трѣперяща ръка почна той да пиева въ тефтерчето си нѣщо като стихове или поне много прилично на тѣхъ. Валтеръ никога не е подозиралъ въ себе си поетически талантъ, когато се чудѣше на гениалността на Лео въ това отношение; сжщо той никога не би показалъ никому на свѣта, включително и снисходителната госпожа Урбанъ, онова, което бѣ написалъ. Но единъжъ пустнати, касталекнитѣ рѣки, потекоха съ неудържима бързина. Той почна на прѣсти да брон трохентѣ и ямбнтѣ и се отчайваше, че за името Амелня не подхождаше ни една своенравна ритма. Колко се радваше и колко се превъзнасѣше и какви ли нѣща не казваше той за себе си, когато думитѣ най-сетнѣ почнаха да му се покоряватъ! Споредъ тия стихове, въ гърдитѣ му царствувалъ дълбокъ мракъ, подобенъ на оня, въ гробница преди да види „нея“; „тя“ му била дала „нова вѣра“, чрезъ „нея“ той се възродилъ и станалъ добъръ чловѣкъ, който до тогава ужасно страдалъ. Той се кълнѣше съ бѣлитѣ косми на баща си, — горекния още не бѣ изгубилъ естествения, черенъ цвѣтъ на коситѣ си, — че той мисли само за „нейното щастие“, че той „я“ повече уважава, отколкото обича — ако това е нѣщо възможно, — че той винаги ще си остане вѣренъ на тая любовь, даже и тогава,

когато „отъ странитѣ ѿ се изгуби розовия цвѣтъ на младостта“. Тукъ постѣтъ почиване да разказва за различни печувани подвизи, които той цѣлъ да извърши зарадъ нея, и свършване — тъй като къмъ името ѿ не подходило нито една ритма, — че той не е посмѣялъ да каже името ѿ, за да не би да възбуди съ това завистъ у ангелитѣ.

ГЛАВА ДВАДЕСЕТА.

За Лео нито пролѣтъта, нито лѣтото не донесоха никакви цвѣта. Като есенна роса върху изжигитѣ дърветни лѣта, падане на дуна му студеното учение за вѣрата на докторъ Урбана, като сръдство полезно за достигане цѣльта. Момчето бѣ твърдѣ впечатлително, щото безсърдечната студенина на тия доктрини да пѣматъ на него влияние. Той бѣ неспособенъ споредъ неопитността си да обори софизмитѣ на своя въспитателъ. Но младото, горѣщо сърдце не можеше да разумѣе животъ безъ идеално съдържане. И почна той да се лута осамотенъ, безутѣшенъ, безпомощенъ като около пѣкоя пропасть.

Отъ като бѣ побѣгналъ, той не осѣщане вече никаква любовъ къмъ роднинитѣ си; Лео не можеше да имъ прости, че сж го напуснали, споредъ както той мислѣше, въ най-странното време на живота му. Венчката добрина на чича му, изжигитѣ грижи на леля му даже и другарството на Валтера не можаха да изгладятъ това впечатление въ дуна му. Сега Лео не можеше да разбере, като какъ е могла Силвия едно време да му се вижда за пѣщо по горне отъ едно високо-мѣрно, падуто, глунаво момиче.

Той все повече и по-вече почна да избѣгва хората; всички толкова бѣха се научили на тая му утичность; щото не се опитваха даже да го викатъ съ тѣхъ си. „Да не съмъ азъ човѣкъ, ако Лео и господинъ Туски пощемъ не се обръщатъ на бухали“, казваше Хенри. Г-нъ Туски отъ пролѣтъсь непълняваше длъжността на селски учителъ. Тукъ бѣ го испратили отъ конспекто-

рията. Никой не го е познавалъ, и самия Туски не искаваше особено желание да се запознае съ Тухеймцитъ. Това изгледване чудно, защото господи́нъ Туски бѣ още много младъ чело́вѣкъ, и споредъ прие́дната на нѣкои отъ младитѣ дѣвойки въ Тухеймъ много хубавелекъ; наистина, малко попохвatenъ, сѣкапъ ещенъ, но сдрата му съ широки плещи снага правѣше добро впечатление.

Господи́нъ Туски бѣ дошeлъ много о време на помощъ на доктора Урбана. Докторътъ бѣ много силенъ въ класическата филология; сжщо и математиката, новитѣ езици и произведения сжщо ги е зналъ основателно, обаче въ естественнитѣ науки, бѣ малко по слабъ, а за да могатъ и въ тая обло́сть на науката да напредватъ ученицитѣ му, то смѣтна за необходимо да повика единъ помощникъ. Нѣколко пжтя, докторъ Урбанъ се срѣщна съ новия учителъ въ време на ботаническитѣ му расходи на ра́менъ съ торбичката си и съ тесла въ ржка. По принци́тъ докторъ Урбанъ бѣ противъ подобно увлечение отъ природата, като мислѣше че то ще има вредителни послѣдствия за селскитѣ педагози, обаче не си показа невѣжеството и се рѣши да поговори за тия работи съ господина Туски. Наскоро докторътъ се увѣри че трѣ́бва да се допусне и реално образование; той даже забѣлѣ́жа че мълчаливия и мрачния младежъ, притежаване обширни познания не само въ ботаниката но сжщо и по минералогията, па даже и по химия. Слѣдствието на тоя разговоръ бѣ едно обстоятелствено съвѣщание съ господина Туски, слѣдъ което послѣдния—не безъ съпротивление,—се съгласи за опредѣлена заплата да дава на момчетата шестъ пжтя на недѣлята уроци по горѣ-споменатитѣ предмѣти.

На другий де́нь господи́нъ Туски вече биде препоръчанъ на момчетата, на които направи различно впечатление. Хенри обяви, че новия учителъ приличалъ на плашило, и се надѣваше че доста ще се насмѣятъ съ него; Валтеръ не намираще нищо особено въ новия учителъ, но не можеше да каже че му се е харесалъ. Лео напротивъ посрѣщна господина Туски съ особена

сърдечна радостъ, която бѣше за другитѣ още по-чудна, понеже младия учителъ се отнесе къмъ всички еднакво сдѣржано.

— Не се труди напразно Лео, каза Хенри, тая меца, е по мрачна и отъ тебе, въ това отношение той те надминава.

Слѣдъ малко Хенри намрази господина Туски, толкова силно, колкото силно може да мрази едно кжщно кученце, друго голѣмо, сърдито просто куче. Хенри обикновено малко се стѣсняваше въ исказанието на свонть обѣщания, обаче въ забавленията надъ господина Туски, които той бѣ обѣщаль на другаритѣ той имаше малко сполука. Въ възканиността и отнискитѣ на повия учителъ имаше нѣщо, което вселяваше неволенъ страхъ и почитъ. Лео често напирание на това, когато пъкъ Хенри пламенно обѣщаваше наскоро да докаже, че нѣма що да се страхуватъ отъ тоя сухъ педаитъ, макаръ че нѣкои и да мислятъ друго-яче.

Скоро се представи случай за изпълненнето на тия заканвания. Отпърво въ време на урокътъ, Хенри почна да се прозява, сетнѣ да се протяга, да чука по масата и най сетнѣ полека изевирн. За веѣка отъ тия постжпки господинъ Туски съ невѣзмутимо спокойствие, му направи завѣтъжкн. Може би Хенри щеше да прекѣсне свонть неприличия, ако господинъ Туски се отнесеѣше по строго, или нѣкакъ му дадѣше да разумѣе, че тия нечи много сж му дотѣгнали; по еднообразния, спокоснѣ гласъ на учителя още повече го възбуждаше. Той си продължаваше да свирн, почна да се люлѣе на столътъ си, и упорито да гледа право въ очитѣ учителя си.

Непачѣшно, като тигъръ скочи господинъ Туски къмъ цемпирника, свали го отъ стола на земята, улови го за вратътъ и краката, сетнѣ го издигна нагорѣ, като малко дѣтенецъ, сѣканѣ съ намѣренне да го тръшне о земята. Лицето му бѣ блѣдно като на мъртвецъ, устнитѣ му трѣперяха, очитѣ му се палѣха съ кръвъ; така държа той една минута трѣперящата си жертва, сетнѣ го пусна и безъ да продума дума излѣзе отъ стаята.

Хенри, който отъ уплашване и срамъ заплака, почна да почесва опия мѣста по тѣлото си, гдѣто бѣха останали дупри отъ желѣзнитѣ прѣсти на Туски, което пѣщо възбуди неволентъ смѣхъ у Валтера, комуто всичката сцена не се показва никакъ смѣшно. Когато се сѣтиха за Лео, него го нѣмане вече въ стаята.

ГЛАВА ДВАДЕСЕТЪ И ПЪРВА.

Когато Лео настигна Туски, той още не бѣ излѣзаль отъ селото.

— Позволявате ли ми да ви придружа? попита той.

— Защо не, отговорѣ учительтъ.

Мълчаливо и двамата излѣзоха тѣ вѣнъ отъ селото, влѣзоха въ гората и стигнаха до водопадитѣ, които не единъкъ сж имъ служили, като цѣль на ботаническитѣ екскурзии.

— Тукъ е хубаво, продума Туски, като се озърна и дълбоко издѣхна, тукъ е и сѣнка и хладина — тукъ за малко време чловѣкъ може да забрави страданията и униженията на ближния си.

Той се прострѣ върху лѣжкия мѣхъ; Лео послѣдва примѣра му. Предъ очитѣ имъ се простираше полупрозрачната повърхность на басейнитѣ, въ който се отражаваха могъществениитѣ елхи, които вечерното слънце бликеше съ розовитѣ си лъчи. Миризмата отъ растителната смола пълнѣше въздухътъ; отъ къмъ подоскоцитѣ се чуваше шумъ и непрекъснатъ плѣсъкъ. Сѣканѣ че по това време цѣлата картина дишеше една особенна тиха радостъ, която обаче не достигаше до сърдцата на двамата младежи.

Нѣколко време лѣжаха тѣ така. Розовитѣ лъчи се отдръпнаха отъ върховетѣ на дърветата, и вечерния вѣтрецъ започна своята мелахолична пѣсень.

— Ако бѣхъ смазаль тоя негодникъ, мѣдума непадѣйно Туски, то цѣха да ме осѣдятъ на вѣчни окови въ тюрмата, когато пъкъ каква ли щене да е вината ми? Азъ бихъ само смазаль едно младо змѣйче, отхранено въ тицеславие и египзмъ, за да може съ вре-

ме да впива ядовититѣ си зѣби въ здраво мѣсо.

При това Туски истрѣгна нѣколко високи трѣвисти стѣбла. Лео сложи ржката си на рамото му и гледане го въ очитѣ, като че ли искаше да каже: казвай по-нататѣкъ.

— Не че се оплашихъ отъ оковитѣ; не! подвзе Туски, — кому ли идватъ тия глупости на умъ въ подобни минути? Ако съмъ го оставилъ да живѣе, то е защото ми дойде мисълта, че момчето само не е криво, гдѣто е станало таково, че той е само представителъ на една не смѣстующа сега феодална раса, а пѣкъ ний трѣбва да имаме работа съ цѣлата раса, и не съ нѣкого си Ивана или Драгана.

При това продължаване да стрѣга трѣва.

— Кой е билъ баща ви, Лео? попита той.

— Единъ напестоеиъ чловѣкъ, отговори момчето.

Туски се усмихна.

— Единъ отъ множеството, предума той; но раскажете ми малко за него. Кѣкъвъ е билъ гдѣ е живѣялъ?

Лео му расправи каквото знаеие за баща си. Туски внимателно го слушане.

— Да, продума той като свърши Лео; но той е билъ именно единъ отъ множеството, което би могло да бѣде много по честито, ако нѣкои хора не искаха венчикитѣ земни благо да удържатъ исклучитилно за тѣхъ си. Да бѣдѣтъ проклѣти тия хора! Азъ даже зия една подходяща за тѣхъ пѣсень. Баща ми е билъ овчаринъ — ей тамъ, задъ банра. Той бѣ до толкова бѣденъ щото дѣцата му подобно вамъ още при ражданнето си бѣха просечета а отъ бѣдносьта до скитничеството отъ скитничеството до кражбата има малко растоане. Единъ отъ братиата ми го убиха, до като бѣ на ловъ въ една чужда гора, другия е сега въ затворъ, а третия никой го не знаа гдѣ е; единчката ми сестра, живѣе въ една сироманка колиба съ майка ми която е и глуха и слѣпа не е въ сила нито да живѣе нито да умрѣ. Отъ венчикитѣ тия тѣглила, баща ми почна да се напива и умрѣ въ несвѣсть. Общинаата се е погрижила зе мене и по такъвъ начинъ ме е истрѣгнала отъ онова воиящо блато, въ което азъ щѣхъ да загина както съ загина-

ли венчкитѣ ми братя. А пъкъ, Лео, това сж все пакъ челоуѣчески сжщества, каквито ги има днеска безбройно количество.

— Вий казахте днесъ! Не е ли било това винаги така? попита Лео.

— Не! отговори Туски, не винаги е било така. Когато сж живѣли прадѣдитѣ ни, тѣ сж били сжщо така свободни, както тоя вѣтъръ. Тѣмъ сж принадлежали горитѣ съ дивеча му, нивята съ плодоветѣ. Тогава тѣ събираха гроздието за себѣ си. Но сетитѣ сетитѣ нещастното ни отечество сполѣтѣха различни коварства и междуособици, феодалитѣ станаха господарующа класа надъ цѣлия народъ. Свободнитѣ хора се обърнаха на робие, и тая наредба се зайкни постепенно и влѣзе въ самата плѣтъ на нашия народъ, който изгуби всекакво понятие за предишната си свобода и покорно и недостойно се прекланя предъ това робство, подобно на волъ, що доброволно повира врата си въ ярема. И колко ли хора имаме ние, които не сж изгубили съзнанието, че и благородния и слугата му иматъ еднаква плѣтъ и кръвъ!

Лео си припомнилъ съ каква гордостъ чичо му наричаше себе си слуга на баронѣтъ, припомни си и уважението съ което винаги Валтеръ приказваше за венчкитѣ членове отъ бароновата фамилия, и при това той отдаде право на Туски. Да, той трѣбваше да се съзнае, че и той е медалъ на тия отношения съвършено особено.

— Тѣ сж направили много добрини за нашето семейство, каза той замислено, особено за чича ми, макаръ че баща ми го отричаше това. Азъ мисля даже, че сестрето, което е върху ми, азъ нося благодарение на тая му добрина.

Туски добръ разумъ мислитѣ на Лео.

— Че какво отъ туй, че тѣ сж хранѣли и обличали своитѣ си слуги? Това сж само лихвитѣ отъ капитала, — който е огнетъ отъ васъ, и кой-знае, може би нищожни лихви. Но ще дойде време, когато и цѣлия капиталъ ще бжде възвърнатъ и това време, може би, е по-близо, отколкото ний се надѣваме.

— Но който единиятъ владѣе нѣщо, той не ще поиска доброволно да се раздѣли съ него, продума Лео; и ако ний станемъ богати, то тѣ ще да станатъ бѣдни — богатството само ще промѣни господаритѣ си.

— Така ни се струва на пръвъ погледъ, продума Туски, но въ сжщностъ работитѣ не стоятъ така. Сега владѣе малцинството, тогава владѣтелятъ ще е множеството. Колкото е по-голямъ знаменателя, толкова е по-малкъ числителя. Ако настане желанното време, на което азъ и се надѣвамъ, то бѣдния ще се сравни съ богатия, или съ други думи, не ще да има тогава нищо бѣдни, нищо богати; венчки ще могатъ да удовлетворяватъ нуждитѣ си, и тоя редъ, споредъ мене, е най-справедливия.

— Азъ мислѣхъ, продума Лео, че това ще може да урѣди само религията, че подобно равенство ще е дѣло на християнската любовь.

— Сжщото и азъ съмъ мислилъ нѣкога, отвѣрна Туски, и съ каква любовь азъ хранихъ тая вѣра! Та и сега азъ и не искамъ по-друго, освѣнъ онова, което самъ Христосъ е проповѣдвалъ. Само съмъ на мнѣние, че съ благочестиви проповѣди, ний никога не ще постигнемъ цѣлитѣ си. Кой-знае дали и самси Исусъ Христосъ, не би дошелъ до сжщото заключение, ако останѣше по-дълго време на земята.

До като приказваха така, наоколо имъ вече се бѣ смръкнало. Тамъ, гдѣто сѣдѣха двамата младежи, бѣ съвършено тъмно. По-високо се чуваше паданieto на водата, по-явно духаше вечерния вѣтрецъ между дървеснитѣ върхове. Двамата другари се дигнаха отъ мѣстата и подвзеха пактя, по който бѣха дошли. Думитѣ на учителя бѣха направили на Лео голѣмо впечатление. Младото момче не смѣеше да приказва, макаръ че имаше много нѣща, за които му се искаше да го распита. Мълчаливо вървѣше и Туски. Така стигнаха тѣ селото, въ което тукъ-тамъ вече свѣтѣше. Лео улови ръката на Туски и горѣщо я стисна нѣколко пактя.

Така стигнаха тѣ до една селска къщица, въ която

Тогавъ съжалявамъ ви, каза баронътъ, защото нищо друго толкова не влияе върху облагородяването на сърдцата ни, колкото честността на бащата и майчината любовъ. Безрадостната младина почти винаги минава къмъ безрадостна, мрачна, нещастна на даже и престъпна старостъ. Азъ съмъ малко по-старъ отъ васъ, и мисля, че имамъ право да припомня тая стара, неработена отъ онѣтъ истина отъ която, кой-знае, може би ще да извлѣчете нѣкаква полза.

Туски се дигна.

— Страхъ ме е, господинъ бароне, че съмъ ви задържалъ отъ нѣкои по-важни занятия.

— Азъ не бързамъ, отвърна баронътъ, който се рѣши при всичката упорита мрачностъ на Туски, да не измѣнява свои добродушенъ тонъ; — преди всичко ни трѣбва да ми кажете, като какво удовлетворение би поискали зарадъ докачението или, по-право, за цѣлъ рѣдъ докачения, които се е одързостилъ да ви направи Хенри.

— Азъ бихъ желалъ, щото той въ присѣдственото на двѣтъ момчета да ми иска извинение.

— Но това е малко! продума баронътъ.

— Това е доста, отвърна Туски, и като се поклони и отново се извини, той тръгна къмъ вратата.

— Е, какво ще рѣченъ върху туй, Шарлотто? попита баронътъ, като спусна портнерата и се върна въ стаята, гдѣто до единъ отъ прозорцитъ сѣдѣше Шарлотта, съ рачна работа, — какъ ти се видя тоя чловѣкъ?

— Той приказва, както си ходи, отговори Шарлотта като гледане презъ прозорецътъ на Туски, който въ това време минаване полянката, — същщо и върви, както си приказва.

— Малко нѣщо неясно, забѣлѣзва баронътъ, като сѣдаше на единъ нискъ столъ до сестра си, съ погледъ устременъ на нея.

— Само за непосѣтенитъ, продума Шарлотта съ усмивка, нали говорътъ и вървежътъ неказватъ най-вѣрно свойствата на душата и тѣлото? Вървежа е видимия языкъ на тѣлото. Языкътъ — това сж звуцитъ

на дуната. Само да ми продума нѣкой, азъ вече могъ да позная, като какво чувство го пълни. Само стига да видя вървежа на нѣкой чловѣкъ, за да позная темперамента и характера му.

— Е, какво мислишъ за тоя чловѣкъ, попита баронѣтъ съ любознителство.

— Азъ мисля, че той не е човѣкъ, отвѣрна Шарлотта.

— И тя хубава! извика баронѣтъ — тогава какво е споредъ тебе?

— Единъ автоматъ, отговори Шарлотта. Не чу ли ти, че гласѣтъ му е твърдъ и тѣтъ, като нѣкоя развалена трѣба! Само виждѣ вървежа му! Виждашъ ли какъ се навежда, за да откъсне една трѣвица. Така не се навежда никой, който е направенъ отъ тѣло и кости, така се свива само дървения станъ, покритъ съ кожа и жельзо.

— Моята добра и мекосердечна сестра, май днесъ се намира въ извънрѣдно мрачно състояние.

— Съвсѣмъ не, отвѣрна Шарлотта. Азъ осѣщамъ винаги нѣщо като физическа болка, щомъ видя единъ младежъ, който, като тоя учителъ, не може да не обича, защото никогa не се е училъ да обича.

— Но, Шарлотто, това е много жестоко! продума баронѣтъ.

— Бихъ желала да бжде жестоко, отговори кротко и тъжовито Шарлотта; колко бихъ некала азъ щото въ тоя и другъ още единъ, който още по ме безпоки, случай да нѣмамъ право.

— Казвашъ за Лео — нали? попита баронѣтъ.

— Да за него! отговори Шарлотта, бжджцността на това момче, което падали може да се парѣче момче, — тая бжджцность ме мъчи и ме безпокои. Ний сме се съгласили да го възпитаемъ и слѣдователно, до нейдѣ сме зели отгорѣ си отговорността за него. Азъ съмъ употребила всичкитѣ старания за да го сблжа съ насъ и да разпрѣсна мрачното му къмъ насъ недоверие. Но, за нещастие, не можахъ да сполуча. Той е недоверчивъ, като нѣкой уловено звѣрче, — отъ всички се крие и враждебно гледа изъ подъ-вѣжди съ ди-

вия си, пламналъ погледъ. И никога бѣдѣщността му не ми се е представлявала толкова ясно, както, когато ти говорѣше съ тоя дървенъ чловѣкъ. Азъ не предвиждамъ нищо добро за Лео, ако той нѣколко години наредъ остане подъ ръководството на тоя студентъ егонетъ — докторъ Урбанъ; но влиянието, което може да има надъ младия му умъ тоя Туски ми се вижда за особено сериозно нещастие.

— Вѣнчко ти се вижда мрачно, продума баронътъ — азъ никога не бихъ се произнесълъ само отъ едно предубѣждение, лошо за единъ чловѣкъ, въ вѣско отношение умень, и даже да го махна отъ дѣлжността, въ която той е на мѣстото си, още повече, че подобни знающа хора не се срѣщатъ лесно.

— Една малка строгостъ, направена о време, често предвардва голѣми нещастия.

— Но сестро, вѣрвай, азъ не мога днесъ да те позная! извика баронътъ, като скочи отъ мѣстото си, — гдѣ остана твоята епнеходителностъ, еправедливостъ и до вѣрчивостъта ти? Гдѣ е безконечното ти състрадание, съ което си зацѣпавала погрѣшкитѣ и лошевнитѣ на многома близини? Ссрахъ ме е, наистина, да нѣмамъ нищо?

— Така говорѣха и за Кассандра, когато тя съ ясновидящитѣ си очи предричаше изгорѣваието на Троя.

— Тогавъ да бързаме да загасимъ огъня, нали? продума баронътъ полусърдито и полупшеговито, — да не сж се запалили селата ми и чифлицитѣ? Сбогомъ, Кассандро! Сбогомъ мила ми сестрице!

И като я цалуна по бѣлото чело, баронътъ излѣзе отъ стаята.

ГЛАВА ДВАДЕСЕТЪ И ТРЕТЯ.

И така, неприятнаа случка се свърши повидимому безъ никакви по-нататѣшни послѣдствия. Особено Хенри много малко бѣ извлѣкалъ отъ полученото наказание. Наистина, че въ присѣтствието на Туски той се държеше по-мирно, но въ искрення, приятелска бѣ-

сѣда съ Валтера той казване, че той никоги не ще да прости на Туски това си докачение. Валтеръ не можеше да одобри тая злоба, макаръ че студения, сѣканъ въкамененъ характеръ на учителя не му се харесваше още по-вече отъ колкото преди. Лео винаги мълчеше и намиране все по-вече и по-вече наслаждения въ вечернитѣ си осамотени расходки, въ време на които той случайно се срѣщаше съ учителя, ту при влизанieto въ гората, ту на пѣкой кръстопакъ. Тогавъ тѣ сърдечно се здрависваха и продължаваха наедно пакти си, като избираха по-осамотенитѣ мѣста въ гората. Стария пощадия, който често ги срѣщаше, винаги чуваше отдалечения сдържанъ говоръ на малко развълнуванитѣ имъ гласове, които при наближаванieto му винаги се прекъсваха. Случване се, така вървящецъ, другаритѣ да стигатъ до пѣкое село и нарѣдко се връщаха въ Тухеймъ по рано отъ зализание на слънцето. Често, като влизане късно вѣчеръ въ стаята си, Лео тургане на масата пѣкой вѣстникъ, брошура или пѣщо подобно, което е минало въ джеба му отъ ржцѣтъ на Туски, и се задълбочаване въ усърдно четение при слабия пламъкъ на свѣщитѣ, които въ пастирския домъ се смѣтаха за достатъчно лѣтно осветление.

По въ това време въ кѣщата на пастира имаше и другъ единъ, обзетъ отъ необоротимата страсть къмъ вечернитѣ расходки.

Въ една отъ най възвишенитѣ си пѣсни, Валтеръ казване: „че демонътъ на ужаснитѣ странания той съ левски негте ще да истръгне“ обаче успѣхътъ не отговарѣше на желанието — или както стоеше въ едно друго доста слъзливо стихотворение: „Дълбокитѣ мжки пѣматъ край и на-дали ще иматъ, макаръ на моя жаленъ гробъ, шибоя вѣренъ вѣщъ е цѣвналъ.“ Както и да е, но Валтеръ обичаше да се лута при слабата вечерна свѣтлина, между възнующитѣ нивя, или да се катери по гориститѣ хълмове отъ които се откриване веселия свободенъ изгледъ на живописната раницина. Кроткото сърдце на снромаха намираще особено наслаждение въ тия расходки, тѣй като никоги мал-

кото му тефтерче не биваше покривано съ такава постеляма лъснина съ поетически пероглифи, колкото въ това време, когато вѣтрецътъ полюляваше върховете на полскитѣ цвѣтя, а отъ къмъ гората се чуване прекъснатото тихо пѣние на птичкитѣ.

Както Лео, така и Валтеръ търсѣха осамотеностъ, обаче хубаво знаяха свонтѣ обични мѣста и цюкога не се срѣщаха. Но една вѣчеръ на една полянка тѣ се озоваха ненадѣйно единъ срѣщу други, безъ да има възможностъ да избѣгнатъ тая срѣща. Единия държане отворено тефтерче, другия — насгннатъ вѣстникъ. При ненадѣйността на срѣщата Валтеръ не можа да скрие доста дебеличката си книжка. Той се печерви по радостно продума: „добъръ вечеръ, Лео!“ — Лео който бѣ сварилъ да пѣхне вѣстника въ джеба си, отговори по ежщій начинъ, само че не радостно. За него тая срѣща бѣ отежнителна, тъй като на това мѣсто той очакваше Туски, който можеше всека минута да се зададе, но отъ къдѣ, — Лео не знаеше.

— Отколѣ не сме се случвали сами, продума Валтеръ.

— Да, отговори Лео.

— Не искашъ ли да се расходимъ наедно? продължи Валтеръ.

— Правото да ти кажа — много съмъ уморенъ, извиняване се Лео.

Съ тия думи той се тръгна на покритата съ мъхъ земя подъ единъ високъ и прекрасенъ букъ, малко настрана отъ пътя; Лео смѣтане по тоя начинъ да се отърве отъ Валтера.

— Та и азъ доста съмъ походилъ, продума Валтеръ като сѣдна до него.

Нѣмаше що: Лео трѣбваше спокойно да чака Туски и да се наслаждава отъ нежеланото общество на другари си, когато той попита само за да каже пѣщо — като какви тайни се криятъ въ записаната му книжка.

Валтеръ още повече се печерви. Страхътъ да издаде тайната, се борѣше въ него съ желанието да покаже пѣкон други плодове на поетическото си вдъхновение, именно на Лео, който не го е знаелъ отъ тая страна. Между послѣднитѣ му стихотворения има-

не едно, косто съставляване особенна гордостъ на автора. За щастие, тъй като любимото име не искаше да се покори на стихотворния размъръ, то на всекъдъ по необходимостъ се въвеждаше „тя“.

— Ти ще ми се смѣенъ, продума Валтеръ, като по-раствори книжката.

— Ще видимъ, отвърна Лео.

— Това съ, продума Валтеръ смутено, откъселеци отъ цѣлъ редъ фантазии, които носятъ названието „испански панѣви“.

— Нѣкое стихотворение, продума не безъ очудване Лео. Какъ ти е дошло това нѣщо на умъ?

— Нека самото стихотворение отговори, продума Валтеръ, и почна да гоцава другаря си съ цѣлъ рѣдъ трохен, въ когото нѣкой молѣше единъ побѣлѣлъ старецъ — лодкаджия, да го прекара презъ нѣкакви си води, къмъ нѣкаква си вилла. Но пататъкъ въвеждаха се бѣшалитъ се при лунната свѣтлина, стѣни на виллата, нѣжнитъ върхове на Спера, позлатенитъ брѣгове на Тако, жеттия, ламашески нѣсъкъ — и всичко това старателно помагане на нѣкой си нѣвецъ въ молбитъ му къмъ нѣкаква си черноока богиня, да мине съ него, нѣвеца, въ Германия, гдѣто ще ги радватъ намѣсто испанскитъ хубости и палати, зеленитъ рейнски крайбрѣжия, изгледъ достатъченъ за влюбенитъ сърдця.

Нѣвецътъ затвори книжката съ още по-голъмо смущение. Лео се помъчи да скрие промисческата усмивка, която на два пѣтя въ време на четението бѣ се появила на устнитъ му.

— Не е лошо, Валтере, макаръ че стихотворния размъръ и да не е винаги правиленъ; ежко не трѣбва да повтаряшъ ритмата, „фасада и серенада“, но изобщо е доста сподучливо. Но, за бога, какъ ти е дошло на умъ да се занимавашъ съ подобни глупости?

— Но и ти едно време се занимаваше съ стихове, продума Валтеръ перѣнително.

— Това е било преди — тамъ е главното, отвърна Лео.

— Нима е не позвоелително да пишеа човѣкъ стихове? извика Валтеръ.

— Разбира се, щомъ има да се рѣшаватъ други поважни въпроси.

Валтеръ го изгледа очудено. Той нищо не можа да разбере отъ думитѣ на Лео; но топѣтъ, съ който тѣ бѣха изговорени, го заинтересува.

— Какво исканъ да кажешъ? попита той боязливо.

— Азъ не мога току тѣй изведиѣжъ да ти отговоря, отвѣрна Лео, даже и да бѣше ти до толкова развитъ, щото да отбирашъ отъ тия работи, което за щастие не може се каза за тебе.

— Ами ти развитъ ли си до толкова? попита го Валтеръ съ учудване.

— Мисля че да, отговори Лео не безъ самохвалство, — поне азъ честно се мъча да изследвамъ истинскитѣ причини на плачевното състояние на нашето общество и да намѣря срѣдства за премахването на тия бѣдствия.

Валтеръ гледане уплашено Лео. Той никога не го е чувалъ да говори така; той не знаеше, че Лео повтарѣше дума по дума написаното въ вѣстника, който Лео бѣ държалъ преди малко въ рацѣтъ си.

— Но кои сж бѣдствията, за които ми говоришъ? попита Валтеръ съ любопитство.

— Хубаво питанне! съ презрение отговори Лео; ти самси би могълъ да намѣришъ отговоръ, ако се помъчиш да отворишъ очитѣ си и да се взрешъ паоколо. Намирашъ ли ти за справедливо, нѣкой си благородникъ да ѣде мурени отъ позлатени блюда, а пѣкъ простия челоуѣкъ да се благодари ако има малко солъ за да посолн закоравѣлия хлѣбъ. Намирашъ ли ти за право, щото плодовитѣ отъ горитѣ и ливадитѣ, които Господъ е далъ за всички, да принадлежатъ само на нѣколица, когато пѣкъ другитѣ да се задоволяватъ само съ трохитѣ що падатъ отъ трапезата на богатия? Не сж ли това страшни бѣдствия? И не трѣбва ли да желаемъ щото Господъ да прати огънь върху всички що се ползватъ съ тая несправедливостъ?

Тѣй като статията, която повтарѣше Лео, бѣ длѣжка, а пѣкъ природата бѣ го надарила съ добра паметъ, то той би говорилъ още много време, ако Валтеръ не

екоинише отъ мѣстото си и не го пресѣчене съ спленъ, леснъ гласъ.

— Азъ не съжелявамъ, че никой не поднали замъка, — та кой ли би посмѣлъ да направи това? О, бихъ желалъ само да видя, кой ли би посмѣлъ!

Ако не изгубване епокойственото си.

— Нали ти казахъ, че пѣманъ никакво понятие за политиката. Споредъ тебе, който е богатъ — той е правъ, който е побѣлялъ отъ старостъ, — той е свѣтецъ.

— Твърдъ е възможно, извика Валтеръ и почна бърже да се расхожда, като пѣкой който е осѣтилъ нестерпима физическа болка. Само азъ не мисля, че който не е старъ — той не е свѣтецъ, или който е богатъ — той е грѣшенъ. Ицо се огнае до позлатенитѣ чинии, отъ които благороднитѣ вли своятѣ мурени, то при всичкото ти знание, не вѣрвамъ да имашъ за тѣхъ пѣкакво понятие. Въ замъка вѣдѣтъ отъ порцеланови чинии, а не отъ сребърни, а още по-вече отъ позлатени. А цо се касае до муренитъ то, правото не зная, дали това е мѣсо или риба, — та мисля надали и ти самен го знаешъ. Остави другото, по менъ никакъ не ми се харесва, че не осѣщашъ никаква благодарностъ къмъ тия, които сж ти направили толкова добрини. Добриятъ баронъ, якрейлингъ Шарлотта н... н.

Тукъ Валтеръ се зацѣте като се страхуване да прозвнеше името на Амелия при тѣквѣ едно обстоятелство. Ако се възползува отъ тая слабостъ на противникътъ си и почна да му доказва, че така може да говори само челоуѣкъ съ робски наклонности, и че такива хора не сж за дѣлото на освобожденнето.

— Азъ не съмъ робъ, и пѣмамъ робски наклонности, извика распалено Валтеръ. Азъ мразя докторъ Урбана, не защото е докторъ, но защото е лонъ челоуѣкъ, който винаги мжчи жена си, и не съгласува постижкитѣ си съ думитѣ. Ако азъ уважавамъ баронътъ, то не защото е нашъ господаръ, но защото е добъръ и благороденъ. И ако ти мислишъ друго-яче, и не желашъ на благодарителитѣ си добро, то ще рече, че ти пѣманъ сърдце и Господъ никоги не ще ти даде добро.

Отъ очитѣ на бѣдното момче, за което това вълне-

ние бѣ много необикновено, блигнаха съззи, които побърза да отрпе. Той похлуни шапката си на очитѣ, избърбори, пѣщо скокна отъ мѣстото гдѣто ставане разговорътъ и подвзе пѣтя къмъ селото.

Още не бѣ съвършено се изгубилъ, когато измежду трѣпака, до буковото дърво, се чу шумъ и слѣдъ малко отъ тамъ се показа Туски.

— Много ти дотрѣбвало да говоришъ на това момче за шапкитѣ си работи, продума той ядосано.

— Чу ли венчко? попита Лео.

— Да, каза Туски, — сега той ще отиде и венчко ще расправи на барона и на пастира.

— О, никогата, извика запалено Лео, никогата Валтеръ не ще го направи това! Никогата той не ще отиде да клѣвети.

— Увѣренъ ли си въ това? попита Туски съ сдържана усмивка. За другъ пѣтъ бихъ те съвѣтвалъ да бѣденъ малко по-предпазливъ. Ти знаешъ, че венчко което говоримъ трѣбва да бѣде тайна.

Лео мрачно го изгледа.

— Азъ не съмъ дѣте и зная какво правя.

— Ако не ти вѣрвахъ пѣхъ ли да се неказвамъ предъ тебе? отвърна Туски като сложи ржката си върху рамото на Лео, и го погледна съ пѣжностъ, която напраздно пѣкой би поискалъ да забѣлѣжи въ очитѣ му. — Не, не, драгий ми, ти не си вече дѣте. Ти си много по развитъ и енергиченъ отколкото мнозина възрастни хора, които азъ зная. Азъ безгранично ти вѣрвамъ, и още днесъ искамъ да ти го докажа по най-удовлетворителенъ за тебе начинъ. Ти си свободенъ тая вечеръ—нали?

— Да. Другаритѣ ми сж отишли въ замъка; а пѣкъ азъ подъ предлогъ, че искамъ да отида у една своя роднина непросихъ позволение отъ доктора Урбана да ме освободи отъ вечерята.

— Прекрасно! каза Туски. Ще се помъчимъ да не закъсняваме много.

— Какво мислишъ да правимъ?

— Ще ти кажа по пѣтя.

Съ дързостни крачки, почпаха двамата другари да се качватъ по гористия брѣгъ.

ГЛАВА ДВАДЕСЕТЪ И ЧЕТВЪРТА.

Доста стрѣмната пътека, отпърво не располагаше къмъ дружески разговоръ вървиците и освѣти това и двамата бѣха засти веѣки съ своите си мисли. Така мълчаливо излѣзоха тѣ отъ гората и стигнаха до единъ отъ баиритѣ, които тукъ бѣха разположени на тераси. Предъ очите и задъ гърбоутъ имъ се простирание гъста гора, а на страна отъ гората една богата ливада, тукъ-тамъ пресѣчена отъ малки рѣчици, водитѣ на които още блѣстѣха подъ лжчитѣ на вечерното слънце. Тя представляване веселъ изгледъ, който много противорѣчение на мѣстността, която се простирание предъ самите очи на приятелите. Развинулата на която се бѣха застосели, се издигане полегато и съ горния си край скриване отъ погледа имъ хубавитѣ, покрити съ гъста гора, възвишенности. Това, което може да схване погледътъ, приличане на широка дъска, на която сѣкантъ нѣкоя адека ржка бѣ начертала съ страници букви думата — разрушение. Ни едно дръвце, ни едно храстче, само тукъ-тамъ измежду дребнитѣ и едритѣ камънаци, малко суха трѣвица.

Вѣтъра, който тукъ не срѣщане никакви спънки, духане по-свободно и по-силно, отколкото въ долината; тукъ-тамъ пехвъркване нѣкоя чучулига, подпласена отъ чловѣческите стъпки, и тогава мъртвенката тишина се прекъсване отъ тъжовната ѣ пѣсенъ.

До като двамата вървѣха така по каменистата мѣстность и Лео съ особенно любопитство разгледваше пустинята, Туски ненадѣйно го попита.

— Прочете ли книгата, която бѣхъ ти далъ послѣдний пътъ?

— Да.

— Какво мислишъ за нея? Преувеличавалъ ли съмъ? Не е ли всичко така, както съмъ ти описвалъ?

— Много по-страшно, много, извика Лео; най-ужас-

ното е, че никакви човѣчески думи не сж въ сила да го опишатъ това, и сто защо автора говори така спокойно и на кратко за тия нѣща, като за нѣща обикновенни, които не би могли да бждатъ другоиче. Вѣнчикътъ тия убийства, кражби, пожари и разорения сж пронизали сърцето ми, особено като си помисли, че това сж хора, които сж вършили това. Но не, не хора! Най-алчни вѣлци! Диви, кръвожадни звѣрове, които сж удушавали, защото давеннето е за тѣхъ удоволствие, защото горѣщата кръвь ги прави по-ярошни! Защо си ми далъ тая книга? Нищо въ живота ми не е причинявало толкова страдания, колкото тая книга.

— Нима ти мислишъ, че на мене е причинила радостъ? отвѣрна Туски. Нима ти мислишъ, че приятно ми е било да четъ, какъ сж преслѣдвали монѣ дѣди, какъ сж ги стрѣляли като зайци, а може би и да сж ги горили на бавенъ огънь? Питашъ ме, защо съмъ ти я далъ? Защото се двоумишъ, за да отмахна отъ тебе всѣкаква дия отъ слѣпата вѣра въ доброто на човѣческата натура, за да те убѣдя въ незаконността на войнитѣ, които сж се водили и ще се водятъ между имѣющия и немѣющия, между богатия и бѣдния, до като не се унищожатъ това различие.

— И знаешъ ли защо ми е станало толкова тѣжко? продума Лео съ задушенъ гласъ, — това е, че такава дълговременна общественна драма е била разигравана въ нашето отечество, даже тукъ на близо. Защо ми сж мидийцитѣ, персийцитѣ, гърцитѣ и римленитѣ? Тѣ отдавна сж измрѣли, и тамъ, гдѣто сж живѣяли, надали ще да стъпи моя кракъ. Но нашитѣ освободителни войни ми се изидатъ като ужасна дѣйствителностъ. Това небе отгорѣ ни, не веднѣжъ е свѣтвало отъ огненнитѣ пламъци, когато сж горѣли селата. Въ тия гори се е раздавало ехото отъ виковетѣ на убийцитѣ и отъ стенанията на жертвитѣ. Та кой-знае, дали и мѣстото, гдѣто стоимъ, не е било нѣкога зритель на подобни кървави сцени.

— Кой ли знае? извика Туски. Азъ зная и мога нѣщо да ти порасправа за тѣхъ. Това мѣсто напестина е било зритель на една кървава сцена, — най-кърва-

вата, най ужасната отъ всичкитѣ злодѣяния презъ цѣлата тая война. Едно време тукъ е имало двѣ села; тѣ не сж могли да се нарѣкътъ богати, но плодоноснитѣ дървета и нивитѣ които ги заобикалаха осигурѣвали прехраната на жителитѣ имъ, които обработвали сѣ цѣли вѣкове господарскитѣ земи. Но когато навсѣкадѣ се чула проповѣтъта „на новото евангелие“, тогава дрипавитѣ сиромаси се спрѣли сѣ плуговетѣ си, които мѣкнѣли сѣ собственитѣ си раменѣ, и издигнали глава. Тукъ тамъ по срѣдѣ нощъ починали да пламватъ запаленитѣ замъци на феодалитѣ. Тогава сиромашъта грабнала едноврѣменитѣ си алебарди скрити отъ памтивѣка изъ кѣтоветѣ на кѣщата, и слѣдъ като се простила сѣ женитѣ си и дѣцата, се втурнала на помощъ на своитѣ братя, като истински херой, що презира живота си зарадъ общето добро. Слѣдъ битката при Мюлхаузенъ, когато селската войска се бѣ обърнала на безредна тълпа, останалитѣ живи юнаци се съединили наедно и тайно срѣдъ хиляда опасности, се промѣкнали въ роднитѣ си гори гдѣто се падавали че ще бѣждатъ въ безопасностъ. Една вечеръ — така расправя преданието, което и да сега съществува между горскитѣ жители, — една вечеръ на мръкнало, тѣ навлѣзли въ гората, която преди малко ний напуснахме. Слѣдъ неисказано-мѣчителния походъ, селенитѣ страшно се изморили, но мисълъта, че нѣма вече опасностъ и че слѣдъ малко ще ги посрѣщнатъ любимитѣ имъ сѣщества, е вселявала въ тѣхъ мъжество и ги карала да забравятъ ранитѣ на краката си. „Ний ще се върнемъ, като жетвари отъ нивата“, казалъ едина отъ тѣхъ и затѣкналъ едно дѣбово клонче на шапката си: другитѣ послѣдвали сѣ весели нѣсни примѣрътъ му. Но — както казва преданието — единия отъ тѣхъ скоро мѣкналъ, слѣдъ него другъ, сетнѣ третий, до като всички се смѣлчали. На всички станало нѣкакъ тѣжко, като че ли ги очаквало нѣкое страшно нещастие. Тѣхното предчувствие не ги е излъгало. Истреблението, което тѣ смѣтали че е останало отзадъ имъ, ги е надпреварило и закачило туй, що е било най-скъпо на свѣта. Двѣтѣ села представлявали рас-

хвърлени, димящи купинца отъ загинали старци, жени и дѣца. Нито единъ отъ тѣхъ не се е отървалъ отъ смъртъта, за да расправи за страданията на другаритѣ си. — Чуваши ли ти — нито единъ! Туи що е оставилъ огъня, унищожила го е ржката на убийцата! Нещастнитѣ селени се спрѣли като поразени. Тѣхъ не ги е милвало щастieto; още при първитѣ дни на дѣтнеството тѣ сж били осждени отъ близо да се запознаятъ съ нещастieto и нуждата, а още по-вече въ последне време. Но сега предъ очитѣ имъ се изпречила такава картина, каквато никой не е въ сила да изтърпи. Тѣ добръ сж го осѣтили това, и всички заговорили високо. Сжщата нощъ, — продължава преданието, — тълпата потѣглила навѣтрѣ въ горитѣ, къмъ мѣстото, гдѣто както имъ е било извѣстно, трѣбвало да мине саксонската войска. Тукъ тѣ се заврѣли изъ пещеритѣ, и непадѣйно се втурнали върху миноваващитѣ войски, като вълци врѣхъ стадото, и слѣдъ като пролѣли цѣли потоци кръвъ, всички до единъ били избити.

Туски млъкна. Чурулингата изново се спусна на земята. Нито единъ звукъ наоколо, само вѣтъра фучеше изъ пустинята. Розовия цвѣтъ на небето къмъ западъ, постепенно се изгубване. Мръкване се.

Лео бѣ дълбоко трогнатъ. Предъ очитѣ му още стояха сѣикитѣ, които Туски бѣ извикалъ; но смъртъта на нещастниците възбуди въ него заинетливо удивление.

— О, извика той, дали ще ми се падне и мене такава свѣщенна смъртъ? дали ще можъ да умра за свѣтото дѣло на освобождението!

— Но важно и по необходимо би било да се живѣе за свѣтото дѣло, отвърна Туски значително.

— Но какъ, какво можемъ направити сега? Въ тия мрачни, плачевни времена?

— Много нѣщо, стига само да искаме това сериозно, отвърна Туски. и стига само да не се страхуваме отъ опасноститѣ, които лежатъ по нхтя къмъ щастieto.

Когато се развълнуване, сухия, твърдъ гласъ на Туски ставаше особенно ясенъ и звънливъ. Лео познаваше тая му особенностъ и когато слуха му улавѣше тоя

гласъ, то вниманието му още по-вече се възбуждаше.

— Какво искамъ да кажеши? попита той нетърпѣливо. Нали и самъ ти често си се оплаквалъ отъ множество малки и голѣми ерѣдства съ които си служи деспотизма за да смаже окончателно упоритостта на подвластнитѣ си. Падарина, що донемъ надгледва шивята, стражара, що вечерь бди селото, учителтъ, що учи дѣцата на а—б, попа който ги наставлява, унтеръ офицерина който ги учи за войници, ако всички бждатъ съединени ведно, както ти казвашъ, то правителството може да стриге тогава своитѣ селяни, както единъ пастиръ стадото си.

— Но ако не сж ведно, продума Туски, ако една отъ хълкитѣ на тая верига се скъса? И ако се скъса тъкмо на ерѣдата, какво тогава? И ако тая хълка съмъ азъ? Или ти мислиши че съмъ донелъ тука за да изпълнявамъ волята на монтѣ тиранически, дъкливо-благочестиви господари? Или ти мислиши, че азъ не искамъ да си отмъстя за тригодишното позорно робство, което съмъ нетърпялъ? Покорността, която трѣбва да показвамъ сирѣмо докторъ Урбана не ме ли прави да бѣеиъ? Азъ искамъ отмъщение; азъ искамъ да измия позора, искамъ да дойде день, въ който това покорство да го запратя като пѣкой калпакъ, и Лео, както е истина че стъпцето захожда задъ насъ, стѣдъ което ще настѣпи нощта, а сепиъ прекрасната зора, — така е истина че той день ще да дойде. Не напраздно те доведохъ азъ по това време въ тия мѣста, не напраздно съмъ събудилъ ефигитѣ които споредъ преданието мрачно се лутатъ измежду тия камънаци. Азъ искахъ да те накарамъ да туршишъ прѣстѣта си на самия пулстъ на свободата, който едно време е билъ въ житѣ на нашия народъ, и искахъ да ти кажа, че той пулъ не е още престаналъ да бие, и сега, макаръ и съ бавни прекъсвания, жизненната вѣлна се дига и спада. Както народното сказание е запазило сждбата на дѣтѣ злощастни села и на тѣхнитѣ жители, така сжщо то не е забравило, че и тѣ сж били едно време свободни, а сепиъ заковани въ вериги, и че ще дойде време, когато и тия вериги ще да се скъ-

еатъ. И до днешенъ денъ извѣстни сж нѣкои заклина-
ния, които се шепнатъ на ухо, и съ които се събуж-
датъ духоветъ отъ дълбокия имъ сънъ; още се знаятъ
свищенитѣ бѣлѣзи, които сж развѣвали по знамената,
подъ които бѣдния народъ е отивалъ на смъртъ или
животъ, животъ, който рицаритѣ и поповитѣ имъ пра-
вяли толкова горчинѣ. Гледай!

При това Туски извади отъ дълбокия си джебъ ед-
на тънка памучена бѣла кърпа, и я разгърна.

— Бунднухътъ (В und-nuh — чипика на съюзътъ)
извика Лео, щомъ различни чуднитѣ фигури, искусно
нарисувани съ черно и бѣло по кърпата.

— Бунднухътъ, повтори Туски, като назгъване
кърпата. Това е знакътъ, който още може да нецѣрива
слѣпитѣ, хромитѣ и глухитѣ.

— И тоя знакъ и до сега е извѣстенъ?

— Тукъ-тамъ, отговори Туски, то е нѣщо като полу-
забравенъ напѣвъ отдѣлнитѣ звукове отъ който будятъ
нашния слухъ. Но само два пѣтя трѣбва по-силно да
се издържи такта за да дойде на умъ цѣния напѣвъ
само по себе си за учудване на тоя който си го при-
помня. А тамъ гдѣто въспоминанието е съвѣтъ ум-
рѣло, тамъ тоя знакъ служи като много добъръ жъз-
ненъ будилникъ. Ти виждашъ че това е само обик-
новенна кърпа напарена съ малко чудновати фигури.
По миханитѣ гдѣто видя че ще имамъ сполука, азъ
я разграцамъ, като че ли току-тъй само. И сто че я
види единъ, сетнѣ други, до като почнатъ да се питатъ, —
какво е това чудо? Тогавъ азъ имъ казвамъ, че тая
кърпа имамъ отъ майка си, която я наслѣдила отъ
своята, и т. н. Сетнѣ имъ разправямъ че съ тая кърпа
сж съединени спомени за печални събития на отдавно-
минали времена, кагато феодалътъ се е распоредвалъ
съ свонитѣ васали като съ нѣкой добитъкъ, произволно
е налагалъ данъцитѣ, и е управлявалъ съ такава не-
чувана жестокость, и толкова дълго време, щото си-
ромашята се е възбунтувала по цѣлата областъ отъ
Алпигтѣ чакъ до наштѣ гори.

Туски се исправи. Влѣдното му лице въ вечернията
жърчина изгледваше още по-прозрачно; високата му,

костелива фигура ясно изпъкваше върхът равното място. Той приличаше на пророкътъ въ пустинята що проповѣдваше: Кайте се, за да се спасите. Това бѣ въплотенъ духъ на пустинята, призракътъ на бѣдния народъ що въ вѣкове жалостно вика за хлѣбъ.

Тъквѣвъ се вникване поне той силенъ чловѣкъ на младия си другаръ. Прѣдъ Лео стоеше херой, който бѣ въ сила да го истръгне изъ лабиринта на мъчителнитѣ съмнѣния. Да, може би и сега той вече да го е спасилъ — за сега и за винаги.

И очитѣ му се напълниха отъ умилни сълзи; съ дѣтѣ си рѣцѣ улови той рѣцѣтъ на Туски и съ молба продума:

— О, земи и мене въ твой съюзъ! Както до сега си ме коучавалъ и си ме ръководилъ, поучавай и ме ръководи и за напредъ; научи на всичко! И вървай, ти не ще имашъ по-въренъ и по-предаденъ слуга отъ мене.

— Нима мислишъ, че свѣтото дѣло е безъ предадени върни слуги! отвѣрна Туски. Какво можемъ направимъ самички! Но за ползата на самото дѣло, ти трѣбва да се заклѣнешъ.

— Какъ да се заклѣна?

— Заклѣни се, че ще бъдешъ до гробъ въренъ на дѣлото на бѣдния народъ!

— Заключавамъ се.

Единъ горски соколъ хвъркна надъ главитѣ имъ като издаде нѣколко пакти сиптевия си гласъ. Вѣтъра тихо подухваше. Двамата другари продължаваха да стоятъ уловени за рѣцѣ и съ устремени единъ въ други погледи.

— Никога да не дръзнешъ да отрѣчешъ туй, що сега си обѣщавъ! каза Туски.

ГЛАВА ДВАДЕСЕТЪ И ПЕТА.

Туски и Лео вървѣха презъ каманистата пустиния мѣстностъ и стигнаха до една горска равнина.

Прѣдъ очитѣ имъ се издигаше цѣлъ редъ обрасли съ гъсти дървета баури, надъ които стърчаха сипитѣ

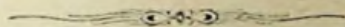
К Р А Л Ъ
РИЧАРДЪ III^{ий}

Т Р А Г Е Д И Я

ОТЪ

Улиамъ Шекспиръ.

Преводъ отъ оригинала.

ШУМЕНЪ,

1893.